

**ALTRA
STUDIO**

Tel.: 0740 974 619
mariatamasan@gmail.com
C.U.I. 37913893 ; J2/1333/2017

STUDIU ISTORICO-ARHITECTURAL de fundamentare pentru

TEATRUL DE MARIONETE, Arad în cadrul proiectului

**„REABILITARE CLĂDIRE TEATRU MARIONETE ARAD” în
jud. Arad, mun. Arad, str. Episcopiei, nr. 15, CF nr. 325578 Arad.**

CUPRINS:

I DATE GENERALE

II ÎNCADRAREA ÎN TERITORIU:

1. Date despre amplasament și construcțiile existente
2. Scurt istoric al imobilului studiat în raport cu dezvoltarea zonei centrale a Aradului și a evenimentelor culturale - teatrul
3. Caracteristicile fondului construit în arealul studiat

III ÎNCADRAREA ÎN ZONĂ

1. Poziția și rolul obiectelor în contextul urban
2. Evoluția istorică a parcelelor, edificiilor și a împrejurimilor
3. Studiul hărților istorice
4. Studiul fotografiilor istorice

IV DESCRIEREA OBIECTIVELOR

1. Situația actuală - relevu
2. Situația actuală - Starea de conservare a obiectelor
3. Valența din punct de vedere al instanței istorice și estetice
4. Analiza criterială a clădirii studiate

V SITUAȚIA PROPUȘĂ

VI CONCLUZII

VII RESTRICȚII, PERMISIVITĂȚI ȘI RECOMANDĂRI

1. Structura de rezistență și elemente constructive
2. Acoperiș și învelitoare
3. Fațade
4. Interioare

VIII RECOMANDĂRI

I DATE GENERALE:

Beneficiar:	MUNICIPIUL ARAD PRIN SERVICIUL INVESTIȚII ENERGETIC
Denumire lucrare:	Studiu istorico-arhitectural de fundamentare pentru TEATRUL DE MARIONETE, Arad, în cadrul proiectului „REABILITARE CLĂDIRE TEATRU MARIONETE ARAD” jud. Arad, mun. Arad, str. Episcopiei, nr. 15, CF nr. 325578 Arad.
Amplasament:	S.C. COLOSAL DEVIZ S.R.L.
Proiectant general:	S.C. ARCH CB STUDIO S.R.L.
Proiectant de arhitectură:	S.C. ALTRA STUDIO S.R.L.
Proiectant de specialitate :	prof.univ.dr.arh. Teodor Octavian Gheorghiu
Expert MCC:	conf.univ.dr.arh. Maria Tămășan; arh.Iulia Varga
Cercetare și redactare:	

Prezenta documentație a fost elaborată pentru lucrarea „REABILITARE CLĂDIRE TEATRU MARIONETE ARAD”, jud. Arad, mun. Arad, str. Episcopiei, nr. 15, CF nr. 325578 Arad.

Surse documentare

Au fost studiate următoarele surse bibliografice:

Documentații de arhitectură:

- Relevu realizat de S.C. COLOSAL DEVIZ S.R.L. și S.C. ARCH CB STUDIO S.R.L.

Studii

- Expertiza tehnică nr. 2504/ 14.11.2025 realizată de ing. Adomnicăi Constantin, Expert tehnic.

Documentații de Amenajare a Teritoriului și de Urbanism:

- PUG ARAD în vigoare
- PUZ CP Arad

Cărți și monografii:

- Teodor Stoica - Aradul de altădată, „Vasile Goldiș” University Press, Arad- 2023
- „Aradul merge înainte, Capitole din istoria orașului, De la mijlocul secolului al XIX-lea până la începutul secolului XX.” Editura Gutenberg Univers, Arad 2023, accesată la:
<https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/dd35c56b908b65547b97730e948f6628318ca0c8.pdf>
- Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la:
<https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>

Hărți (surse cartografice):

- Harta orașului Arad 1858, accesată la: <https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar346453>
- Ridicarea topografică Franciscană 1819-1869, accesată la:
<https://maps.arcnum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?layers=here-aerial%2C158%2C164&bbox=2371756.5486593344%2C5808181.652612682%2C2373570.733752541%2C5808803.8977960665>
- A treia ridicare topografică 1869-1887, accesată la:
<https://maps.arcnum.com/en/map/thirdsurvey25000/?bbox=2371029.8588475934%2C5807782.682189733%2C2374658.229034005%2C5809027.172556501&map-list=1&layers=129>
- Harta orașului Arad - zona centrală, 1892 accesată la:
<https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/34597/view/?bbox=5213%2C-7650%2C5980%2C-7347>
- Harta orașului Arad 1914 accesată la: <https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar365869>
- Harta orașului Arad 1931 accesată la: <https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar373228>
- Imagini satelitare google earth

Imagini (surse iconografice):

- Fotografie istorică - anii 70, Accesată la:
<https://www.facebook.com/araduldealtadata/photos/amintire-din-aradul-anilor-70-spectacol-pe-scena-teatrului-de-marionete-arad-sit/876059057898818/>
- Fotografie istorică 1929 - Accesată la:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1558143517682110&set=a.386709651492175>
- Fotografie 2001 - Accesată la: http://www.virtualarad.net/news/2001/va_n070501_ro.htm
- Fotografie 2007 - Accesată la:
https://www.facebook.com/photo.php?fbid=809149724589752&id=100064841948331&set=a.131995020296974&locale=fa_IR
- Fotografie 2009 - Accesată la:
https://www.google.com/maps/@46.1750102,21.3134585,3a,75y,86.41h,79.71t/data=!3m8!1e1!3m6!1sk5ndS5h81KNcJiTmD48I-Q!2e0!5s20090701T000000!6shhttps:%2F%2Fstreetviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbnail%3Fcb_client%3Dmaps_sv.tactile%26w%3D900%26h%3D600%26pitch%3D10.290416087409014%26panoid%3Dk5ndS5h81KNcJiTmD48I-Q%26yaw%3D86.4122102187595!7i13312!8i6656?entry=ttu&_ep=EgoyMDI1MTEzMCA4wIKXMDSoASAFQAw%3D%3D

Webografie:

- NOMENCLATURA STRADALĂ – MUNICIPIUL ARAD-
https://portal1.primariaarad.ro/download/NOMENCLATURA_STRADALA_14.09.2021.pdf
- Reabilitarea și extinderea Teatrului de Marionete Arad -
<https://betacity.eu/ro/premiile-beta/rezultate/reabilitarea-%C8%99i-extinderea-teatrului-de-marionete-arad/>
- <https://ro.scribd.com/document/583002013/Dr-aradul-Interbelic>

II ÎNCADRAREA ÎN TERITORIU

II.1. Date despre amplasament și construcțiile existente

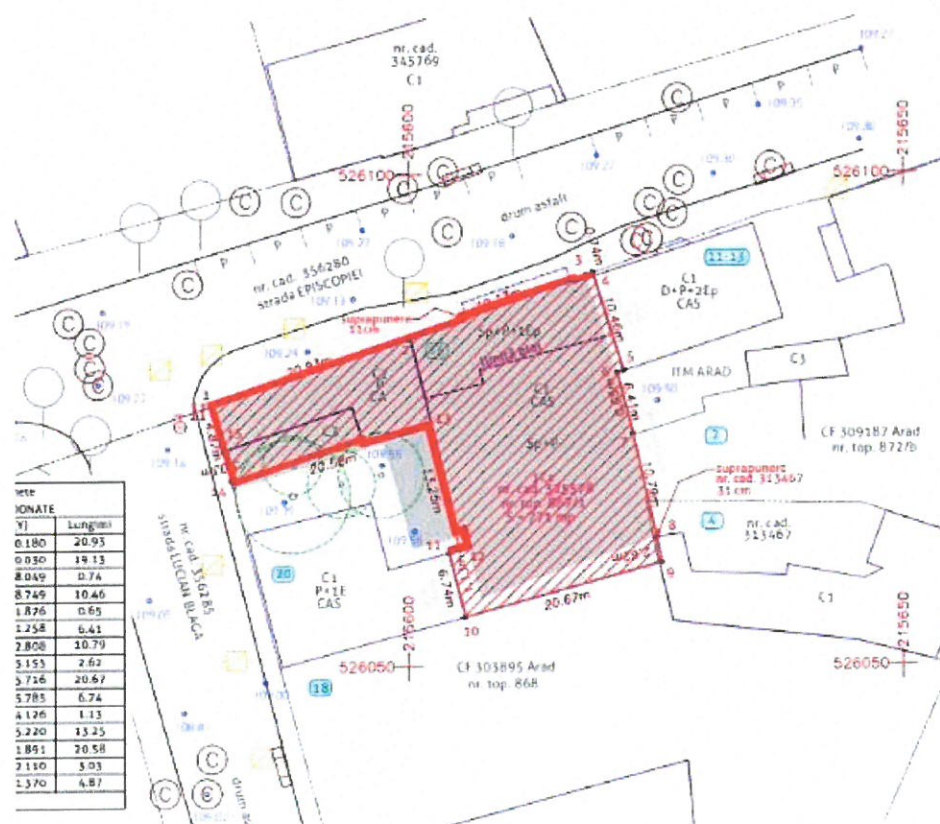
Imobilul asupra căruia se realizează prezentul studiu istorico-arhitectural este Teatrul de Marionete Arad.

Conform PUZ CP Zona Monumente Protejate Arad, aprobat prin HCLM 201/2014, amplasamentul se situează în ZIR nr. 2, SIR 22, Lm III 19 - construcții cu regim de înălțime P, P+Ep, imobile construcții categoria III cu valoare ambientală ce pot fi modificate pentru ameliorare până la un regim maxim de înălțime P+2.

Terenul studiat este situat în jud. Arad, în intravilanul mun. Arad, str. Episcopiei, nr. 15, intravilan, având o suprafață de 771 mp, conform CF nr. 325578 Arad, este proprietatea Municipiului Arad, domeniul public, intabulare drept de administrare pe o perioadă de 5 ani în favoarea Teatrului Clasic Ioan Slavici Arad.

Din punct de vedere al amplasării la nivel de zonă, imobilul este situat în zona centrală a Municipiului Arad, parte din țesutul istoric.

LEGENDĂ

REABILITARE CLADIRE TEATRU DE MARIONETE ARAD (INTERIOR ȘI EXTERIOR)

Suprafata teren conform 3293/18 Arad: 711 mp
 Suprafata Construita Existenta: 754.89 mp din care:

- Suprafata C1 - Teatru Marionete - 567.7 mp
- Suprafata C2 - Magazin si anexe - 124.3 mp
- Suprafata C3 - Garaj - 42.8 mp

Suprafata Construita Destruata Existenta: 1048.10 mp din care:

- Suprafata C1 - Teatru Marionete - 899.2 mp
- Suprafata C2 - Magazin si anexe - 124.3 mp
- Suprafata C3 - Garaj - 42.8 mp

P.D.T. existent = 87.87%

C.D.T. existent = 1.38

Suprafata Construita Propusa: 754.89 mp - Nu se modifica

Suprafata Construita Destruata Propusa: 1048.10 mp - Nu se modifica

P.D.T. Propus = 87.87% - Nu se modifica

C.D.T. Propus = 1.38 - Nu se modifica

NOTE GENERALE

Clasa de importanta conform Normativ P100-1/2012 II

Categoria de importanta conform H.D. 706/1997 : B

Figura 1. Plan de situație existent¹

II.2. Scurt istoric al imobilului studiat în raport cu dezvoltarea zonei centrale a Aradului și a evenimentelor culturale - teatrul

- Perioada medievală a favorizat în această zonă îndeosebi Lipova, care prin poziționarea la poalele dealurilor constituia o poziție mult mai facil de apărut decât prea-expusul Arad.
- Secolele XII-XIV marchează apariția în documente a localității *Orod* sau *Civitas Orodensis*; în ciuda similarității de nume, este mai probabil ca acest *Orod* să se refere la comunitatea închegată în jurul catedralei de la Glogovăț/Vladimirescu, un centru ecleziastic important al Ungariei medievale.
- După căderea regatului ungar medieval, în urma bătăliei de la Mohács, otomanii construiesc la mijlocul secolului XVI o cetate patrulateră, pe care o amplasează pe malul nordic al Mureșului, în aval de Glogovăț. Raportat la Aradul contemporan, amplasamentul *cetății vechi* se afla la Sud de actuala zonă Boul Roșu, fiind traversată aproximativ central pe axa Nord-Sud de Calea Romanilor, trasată semnificativ ulterior demolării cetății.
- Prezența cetății otomane ca centru militar și administrativ relevant zonal, a încurajat dezvoltarea în afara fortificațiilor a unei comunități active comercial, cu aspect generalmente rural. În timpul stăpânirii turcești Aradul avea aspectul unui sat și avea construcții din lemn.
- Ajungând inclusiv în zona Aradului, călătorul și cărturarul Evliya Celebi descrie Aradul în jurul anului 1660 drept constând din grupuri de case creștine acoperite cu scânduri și stuf, dispuse la porțile nordice și sudice ale cetății. La acel moment exista deja un târg anual important, cu durata de 10 zile, care strângea mii de oameni în vecinătatea cetății. Dată fiind mărimea târgului și posibilitatea de aprovizionare a garnizoanei otomane, Înalta Poartă stabilește ca târgul anual să devină unul bianual.
- Evoluția Aradului de la târg înspre urbanitate începe în urma asediului otoman eșuat al Vienei, din 1683 – mai precis, odată cu integrarea zonei în monarhia Habsburgică, la cumpăna secolelor XVII-XVIII.
- Pacea de la Karlowitz, semnată în 1699, stabilește pentru scurt timp granița dintre Habsburgi și otomani pe Mureș. Cu această ocazie este făcută harta Visconti,² care consemnează *Aradt* cu fortificația, *Mikelaka*, iar spre est, cu 5

¹ Fragment planșa 01 - PLAN DE SITUAȚIE, realizată de PROIECTANT GENERAL: S.C. COLOSAL DEVIZ S.R.L.. PROIECTANT DE ARHITECTURĂ: S.C. ARCH CB STUDIO S.R.L.

² După inginerul-arhitect Giovanni Morando Visconti, care cartografiază granița militară pentru Curtea Vienei imediat după semnarea tratatului.

coline ca element geografic local, *Vechio Aradt*.³ Atunci începe urbanizarea Aradului. În Aradul de astăzi nu s-a păstrat nici o clădire din secolul al XVII-lea sau mai veche, lucru ce poate fi datorat faptului că Aradul anterior secolului al XVIII-lea avea caracter predominant rural fiind construit din lemn.

- Actuala așezare Aradul Nou se naște potrivit tradiției în 1688 când prințul Eugen de Savoia reocupând și cetatea Aradului armata și solii generalului se stabilesc aici.
- Apropierea de Timișoara otomană, fortificația proprie și calitatea de loc de trecere a râului aduc Aradului o importanță strategică și militară nouă, fapt pentru care autoritățile imperiale-regale ridică târgul la rangul de oraș cameral, în 1702.
- Parte din ceea ce s-a construit în acest răstimp este distrus la ocuparea cartierului german (viitoarea zonă a bulevardului, îndeosebi cu clădirile și străzile de pe partea vestică) la răscoala curuților din 1707. Epidemiile următorilor 3 ani contribuie similar la stagnarea, temporară a dezvoltării Aradului.
- La 1725, regele Carol III al Ungariei, domnind simultan drept Carol al VI-lea al Sfântului Imperiu Roman, ridică Aradul la rang de oraș liber.
- Cu toate acestea, dezvoltarea continuată a Aradului în amplasamentul original cade sub semnul întrebării de-a lungul celei de-a doua jumătăți a secolului XVIII, datorită construcției noii cetăți de către împărăteasa-regină Maria Tereza, care presupunea inițial o zonă liberă de construcții împrejurul fortificației. Vor exista multiple tentative de strămutare a orașului în pusta Zimandului, pe pământuri ale familiei Bohus ce urmau a fi achiziționate de autoritățile imperiale, inițiate neagreate de arădeni.
- În 1766 începe demolarea cetății vechi, proces care va dura 9 ani, până în 1774. Materialele rezultate din demolarea cetății au fost recuperate în vederea utilizării lor la construcția cetății noi, care este finalizată în anul 1783.
- Cu venirea pe tron a lui Iosif II, după moartea împărătesei, situația va fi hotărâtă în favoarea arădenilor, anume a păstrării orașului pe amplasamentul istoric. Hotărârea aceasta din 1781 este întărită definitiv în 1783 printr-o decizie de consiliu local marcată de contele Pálffy, conform căreia vor beneficia de scutire de impozite pe 5 decenii arădenii, indiferent de confesiune, care vor construi case din *material bun*.⁴
- În aceeași perioadă se stabilesc în Arad, în număr mare față de prima jumătate a secolului, evrei, care ridică o singagogă din lemn și un spital. Ei se așează îndeosebi în zona centrului vechi, în nordul vechii cetăți dezafectate, respectiv în zona Ráczfertyly sau cartierului rascian, părăsit de o parte din populația sârbească în urma desființării graniței militare.
- La începutul secolului XIX, inginerul Reiner Josef compune un plan de sistematizare al orașului, cu centrul gândit în zona Podgoriei – plan care nu se aplică datorită noii zone de protecție cerute de administrația militară a cetății noi. Zona de protecție cerută impunea golirea de construcții a zonei dimprejurul fortificației pe o rază de 1896m.
- Totuși, urbanitatea arădeană se dezvoltă în continuare, iar la vizita împăratului Ferdinand din 1818 se decide reducerea zonei de protecție la aproximativ 400m. Pentru evitarea unei dezvoltări haotice, se lucrează la un nou plan de sistematizare, finalizat în 1828, care plasează centrul orașului în piața Avram Iancu, de pe atunci un **nucleu central cu clădiri cu 1 etaj**.
- Perioada de după 1834, când Aradul devine Oraș Liber Regesc, înseamnă o dezvoltare a orașului și în special Aradului Vechi. Aradul avea o populație însemnată ceea ce necesita construirea de locuințe și atribuirea de teren necesar acestui scop, dar nu numai: în această perioadă se construiesc cele mai mari investiții: Gara, Catedrală Ortodoxă nouă, Biserica Reformată (Roșie), Teatru nou, Școli, Spitale, edificii administrative, palate ale personalităților vremii.
- În perioada 1838-1890 - Arealul Aradului Vechi atinge cca. 572 ha, însă la acesta se mai adaugă teritoriul Cetății Noi (108 ha), Aradul Nou (163 ha), Sânicolaul Mic (119 ha), Micălaca (125 ha) și Gaiul (298 ha) ca așezări ce se aflau sub influența Aradului- astăzi cartiere componente. În total acestea însumau cca. 1385 ha. Aradul Vechi își mărește de 3 ori suprafața față de perioada precedentă.⁵
- Legarea Aradului la sistemul feroviar din imperiu, în 1858, deschide noi posibilități de dezvoltare industrială – însă, ca rezultat al zonelor de interacțiune dintre oraș și căile ferate, industria arădeană se va dezvolta cu precădere în părțile nordice ale orașului;
- Îndiguiri se fac în anii 1851 și 1872, în urma unor mari inundații.

³ Este vorba, desigur, despre Glogovăț/Vladimirescu.

⁴ Dorindu-se, cel mai probabil, încurajarea construcțiilor din piatră și cărămidă.

⁵ PUZ CP - pag 66

- Harta 1866 prezintă Realizarea Bd. Revoluției ca întreg- fără parcele și fronturi constituite prezintă și intenția amplasării unui obiect pe locul actualului Teatru I. Slavici.⁶
- Pe harta de la 1880 se remarcă regularizarea majoră a Râului Mureș.
- Industria arădeană crește în urma Primului Război Mondial, vechile fabrici precum ITA fiind extinse, iar altele apărând – precum FITA (viitoarea Tricoul Roșu) în 1921, fabrica de zahăr în 1925, ori TEBA în 1926 (înființată cu capital german).

Teatrul de marionete Arad

- În contextul transformărilor socio-culturale din prima perioadă a regimului comunist (1951), la Arad a fost inițiat procesul de constituire a unui teatru destinat publicului tânăr, ca instrument de educație și formare în spiritul noii ideologii oficiale. Înainte de adaptarea și amenajarea clădirii actuale pentru funcțiunea de teatru de păpuși și marionete, a fost necesară structurarea unei echipe specializate, care să acopere toate componentele tehnice și artistice ale producției scenice: sculptor pentru păpuși, scenograf, croitoreasă, sonorizator, electrician și personal de mașinărie scenică. Ulterior, colectivului tehnic i s-a alăturat și ansamblul de actori, completând astfel organizarea instituțională. Dezvoltarea teatrului arădean s-a realizat în strânsă legătură cu experiența și sprijinul acordat de primul teatru profesionist de păpuși și marionete din România, Teatrul Tândărică, înființat în 1945 la București. Această colaborare a contribuit la consolidarea rapidă a noului teatru, Aradul devenind, în acest mod, al doilea oraș din țară în care s-a instituit o astfel de formă de spectacole pentru copii. Conform informațiilor istorice păstrate, primul spectacol susținut în cadrul Teatrului de Marionete din Arad a fost *Galoșul fermecat*, de G. I. Matveev, marcând debutul oficial al activității sale artistice dedicate publicului infantil.⁷
- Procesul de instituționalizare a teatrului de păpuși la Arad a fost parte a direcției culturale din primii ani ai regimului comunist, orientată spre dezvoltarea unor forme artistice dedicate educației copiilor. În cadrul Teatrului de Stat din Arad a fost constituită, în anul 1949, o secție pentru copii, care a reprezentat baza organizatorică a viitorului teatru de marionete.
- Data de **7 mai 1951** marchează debutul oficial al activității scenice a **Teatrului de Marionete Arad**, moment consemnat prin reprezentarea piesei *Galoșul fermecat*, de G. I. Matveev, producție realizată în acord cu orientările repertoriale ale perioadei. Montarea a beneficiat de colaborarea unor profesioniști de la Teatrul Tândărică din București: regia a fost semnată de Sanda Diamantescu, iar scenografia de Aurel Brătesanu și Anton Wilke. Muzica originală, compusă de Edgar Cosma, acompania reprezentația în timp real, fiind interpretată de actorul Mișu Drăgoi de la Teatrul de Stat Arad.
- **Teatrul de Marionete din Arad** este funcțional din anul 1951, inițial ca **secție în cadrul Teatrului de Stat Arad**, consolidându-și treptat rolul în peisajul cultural al orașului și al teatrului de animație din România.
- Documentele de epocă din anul **1951** relevă faptul că activitatea Teatrului de Marionete „Prichindel” era organizată după un program regulat, cu reprezentații în limba română și în limba maghiară, adresându-se publicului infantil al orașului. Instituția era definită ca o formă de divertisment cultural destinat copiilor, însă rolul său principal era acela de instrument educativ integrat politicilor culturale ale statului. Repertoriul și mesajele spectacolelor erau concepute astfel încât să sprijine formarea „tineretului muncitor”, valorizând teme precum dreptatea socială, disciplina, devotamentul față de colectiv și opoziția față de „dușmanii” ordinii politice.
- În această etapă inițială, teatrul își desfășura activitatea în clădirea fostului Cinematograf „Savoy” de pe strada Episcopiei.
- Presa locală din Arad a reflectat pe larg momentul instituirii Teatrului de Marionete, subliniind caracterul său cultural și rolul său în peisajul artistic al orașului. Publicațiile vremii, între care se remarcă ziarele „**Flacăra Roșie**” și „**Patriotul**”, au prezentat evenimentul ca rezultat al unei colaborări instituționale între **Teatrul de Stat Arad**, **Sfatul Popular** și **Comitetul pentru Artă de pe lângă Consiliul de Miniștri**, organisme care au contribuit decisiv la aprobarea și organizarea noii secții teatrale. Această vizibilitate mediatică evidențiază orientarea oficială de a promova teatrul de animație ca instrument cultural destinat educării publicului infantil în cadrul politicilor culturale ale perioadei.⁸
- Clădirea actualului Teatru de Marionete din Arad a fost proiectată și edificată în perioada **1928–1929**, fiind atribuită arhitectului **Dömötör László**, deși unele surse documentare menționează arhitectul **Seiner Iosef**.

⁶ PUZ CP - pag 66

⁷ Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>, pag. 68-69

⁸ Ibidem pag. 76

- Ridicarea imobilului se înscrie în contextul dezvoltării activităților meșteșugărești la Arad în perioada interbelică, când, pe fondul schimbărilor economice și sociale postbelice, breasla micilor meseriași înregistra o ascensiune semnificativă și astfel a fost inițiată constituirea **Asociației Micilor Meseriași**, în paralel cu proiectarea unui sediu propriu.
- Finanțarea construcției s-a realizat prin contribuția directă a diverselor categorii de meseriași — tâmplari, ceasornicari, lăcătuși și alte grupuri profesionale — consolidând caracterul comunitar al inițiativei.
- Asociația Micilor Meseriași din Arad a dobândit o importanță deosebită la nivel național, orașul devenind sediul central al organizației. În holul principal al clădirii a fost amplasată o **placă din marmură** pe care erau înscrise numele finanțatorilor, iar spațiul era întregit de **bustul din bronz al lui Reinhardt Johann**, primul președinte al asociației. Alături de acesta, la conducere se regăseau personalități locale cu resurse financiare importante, precum reprezentanți ai familiilor **Lengyel** sau **Neuman**, cunoscute pentru implicarea în dezvoltarea industrială și comercială a Aradului.
- Clădirea a constituit un reper pentru viața socială și culturală a meșteșugarilor arădeni, găzduind întruniri, adunări profesionale, dar și evenimente culturale și recreative. Un moment tehnologic relevant este atestat în **1937**, când, odată cu punerea în funcțiune a centralei automate de telefonie din oraș, este posibil ca din acest imobil să se fi realizat **prima transmisie telefonică a unui meci de fotbal** între o echipă arădeană și una bucureșteană, fapt care evidențiază caracterul modern al dotărilor tehnice ale vremii.
- Pentru spectacolul **Hansel și Gretel**, adaptare de Gustav Valentin după Frații Grimm, în regia lui Cristian Frangopol, scenografia realizată de A. Wilke și muzica semnată de Humperdinck, montat scenic în anul **1954**, a fost realizată **prima înregistrare sonoră pe bandă magnetică**, fapt consemnat de Adriana Petrică în caietul-program din 1981. În urma acestei inovații tehnice, turneele trupelor de marionetiști au început să se desfășoare separat de cele ale actorilor dramatici, eliminând necesitatea interpretării vocilor în direct. Utilizarea unui **magnetofon rusesc de tip Zmarald**, un echipament voluminos – aproximativ 30 kg –, repartizat instituției, a facilitat considerabil activitatea scenică a păpușarilor și a contribuit la creșterea calității reprezentării teatrale.⁹
- În perioada de început a instituției, materialele de promovare erau modeste ca realizare grafică. În arhiva teatrului se păstrau încă primele afișe, realizate în doar două culori (alb-negru sau alb-roșu), de dimensiuni reduse și conținând exclusiv informațiile esențiale: denumirea instituției, titlul piesei și distribuția. Contrastul era evident atunci când, din aceeași perioadă, se regăseau afișele Teatrului „Tândărică” din București, remarcabile prin calitatea grafică superioară: format mare, policromie, ilustrații și fotografii, caracteristici ale unei instituții teatrale de prestigiu național. Percepția diferenței dintre „centru” și „provincie” era astfel ușor de înțeles.
- Din păcate, o parte semnificativă a documentelor timpurii ale teatrului a fost distrusă accidental. În timpul lucrărilor pentru instalarea sistemului de încălzire, o țevă de apă caldă s-a spart peste noapte, iar arhiva aflată în proximitate a suferit deteriorări ireversibile — o pierdere majoră pentru memoria instituțională.¹⁰
- În cadrul Teatrului de Marionete, contribuția scenografului a avut o importanță deosebită în definirea identității vizuale și artistice a spectacolelor. După plecarea celor doi scenografi veniți de la București, activitatea artistică a fost preluată de **Toth Francisc**, responsabil cu realizarea schițelor păpușilor și a decorurilor, considerate adevărate opere de artă. Ulterior, această responsabilitate a fost continuată de soții **Frențiu**, care au menținut nivelul artistic al producțiilor.
- Sculptura păpușilor, un element esențial al expresivității și sensibilității personajelor, a fost coordonată de **Vörös Dezideriu**, care acorda atenție fiecărui detaliu, de la falangele degetelor până la unghii. Talentul și dăruirea sa au fost recunoscute și în afara teatrului, fiind solicitat pentru lucrări deosebite, inclusiv pentru sculptura Sfântului Altar al unei biserici. Chiar și după plecarea sa, reputația și amintirea profesionalismului său persistau în rândul membrilor teatrului.
- Ulterior, introducerea strungului în procesul de fabricație a păpușilor a simplificat realizarea acestora, însă a dus la pierderea unei anumite fineți și delicateți care caracteriza păpușa clasică, diminuând subtilitățile expresive și sensibilitatea artistică deja încorporate în faza de creație. Astfel, trecerea de la execuția manuală la cea mecanizată a marcat o schimbare semnificativă în aspectul și caracterul artistic al păpușilor.¹¹
- Teatrul de Marionete din Arad, a devenit o instituție importantă în educarea copiilor, sprijinind atât școala, cât și familia. Activitatea sa s-a dezvoltat rapid: în 1951 au avut loc **50 de spectacole** pentru **4.300 spectatori**, iar în 1955, **165 de spectacole** pentru aproximativ **31.000 de spectatori**, reflectând atât interesul tot mai mare al publicului, cât și creșterea calității producțiilor.

⁹ Ibidem pag. 88

¹⁰ Ibidem pag. 88-89

¹¹ Ibidem pag. 89

- În perioada 1954–1955, teatrul a depășit planul inițial de spectacole și audiență, realizând **135 de reprezentații** pentru **27.069 spectatori**, cu încasări de **51.895 lei**, în ciuda unor dificultăți logistice, precum reparațiile clădirii care au impus desfășurarea activității în Teatrul Dramatic.¹²
- **1 iulie – 20 decembrie 1955, secția de Marionete a fost separată de Teatrul de Stat**, constituind o unitate independentă. Prin această reorganizare, se urmărea punerea la dispoziția publicului a unui „mijloc de educare în spiritul moralei noi, proprie viitorilor apărători ai cuceririlor revoluționare ale poporului muncitor”.
- În **1956**, Teatrul de Marionete Arad, deja independent din punct de vedere juridic, a participat pentru prima dată la un festival regional de profil, **Săptămâna Teatrelor de Păpuși din Regiuni**, desfășurat la **Timișoara**, marcând debutul instituției în circuitul festiv al teatrului de păpuși la nivel regional.
- La începutul anilor 1970, teatrul a devenit gazda unor schimburi culturale internaționale, primind păpușarii din **Sarajevo**, care au susținut un turneu de șapte zile, cu primul spectacol programat în sala Teatrului de Stat Arad.
- Începând cu **1 ianuarie 1971**, Teatrul de Marionete „Prichindel” a reintrat în structura Teatrului de Stat Arad, revenind astfel la statutul de secție a teatrului dramatic. În același an, instituția a sărbătorit **douăzeci de ani de la înființare**, marcând două decenii de activitate dedicată educației și culturii pentru copii.¹³
- La **1 ianuarie 1971**, Teatrul de Marionete „Prichindel” a reintrat în structura **Teatrului de Stat Arad**, revenind la statutul de secție a teatrului dramatic. În același an, instituția a sărbătorit **douăzeci de ani de la înființare**, marcând două decenii de activitate dedicată educației și culturii pentru copii.
- Documentele financiare și de gestiune din această perioadă, precum **nota explicativă a proiectului de buget pe anul 1970**, indică o complexitate sporită a cheltuielilor: salarii și premii, reparații curente ale clădirii (acoperiș, instalații electrice și sanitare), întreținerea autobuzului, modernizarea instalației de încălzire centrală, precum și costurile asociate montării noilor spectacole și desfășurării turneele artistice. Unele dintre aceste lucrări, precum reparațiile instalațiilor, ar fi putut fi considerate de fapt reparații capitale, evidențiind investițiile necesare pentru funcționarea optimă a instituției.¹⁴
- 1986-1993 Profesorul Emil Țigan (18 august 1943 – 3 octombrie 1993), publicist, scenarist, a inițiat renovarea din clădirii Teatrului. Fiind un bun manager, a avut putere de convingere asupra forurilor conducătoare de a realiza **reparația capitală a Teatrului de Marionete**. Renovarea clădirii teatrului, considerată esențială pentru crearea unui complex cultural modern, destinat copiilor. Finalizarea lucrărilor urma să permită desfășurarea permanentă a spectacolelor într-un spațiu adecvat, consolidând rolul instituției în peisajul cultural local.¹⁵

Figura 2. Fotografie istorică - anii 70.¹⁶

¹² Ibidem, pag. 92

¹³ Ibidem, pag. 97

¹⁴ Ibidem, pag. 103

¹⁵ Ibidem, pag. 172

¹⁶ Fotografie istorică - anii 70, Accesată la:

<https://www.facebook.com/araduldealtadata/photos/amintire-din-aradul-anilor-70-spectacol-pe-scena-teatrului-de-marionete-arad-sit/876059057898818/>

II.3. Caracteristicile fondului construit în arealul studiat

Țesutul urban în zona studiată este caracterizat de o densitate mare a construcțiilor. Zona se remarcă printr-un fond construit predominant, caracterizat printr-o densitate mare a edificiilor și o coerență stilistică specifică epocii în care acestea au fost realizate. Clădirile prezintă un stil arhitectural reprezentativ pentru sfârșitul secolului XIX - începutul secolului XX. Fațadele sunt elaborate, cu detalii decorative valoroase, iar multe dintre imobile păstrează elemente originale, precum feronerie balcoanelor, tâmplăria din lemn și ancadramentele din piatră sau tencuială modelată.

Majoritatea clădirilor sunt dispuse în aliniament continuu la stradă, definind un front urban bine conturat, specific țesutului compact al zonei centrale istorice a Aradului. Înălțimea construcțiilor este relativ unitară, menținând o armonie vizuală și o relație echilibrată cu spațiul public.

Din punct de vedere funcțional, fondul construit al zonei a fost inițial destinat atât locuirii, cât și activităților comerciale și administrative, multe dintre clădiri adăpostind la parter spații destinate comerțului. În timp, unele imobile au fost adaptate noilor cerințe, suferind intervenții de recompartimentare sau schimbare de destinație, însă, în ansamblu, caracterul istoric al zonei a fost păstrat.

III ÎNCADRAREA ÎN ZONĂ

III.1. Poziția și rolul obiectului în contextul urban

Conform PUZ CP Zona Monumente Protejate Arad, aprobat prin HCLM 201/2014, amplasamentul se situează în ZIR nr. 2, SIR 22, Lm III 19 - construcții cu regim de înălțime P, P+Ep, imobile construcții categoria III cu valoare ambientală ce pot fi modificate pentru ameliorare până la un regim maxim de înălțime P+2.

În SIR 22 s-au identificat următoarele monumentele istorice înscrise în Lista Monumentelor Istorice 2010 și construcții existente cu valoare istorică, arhitecturală și memorială de importanță locală:

Nr.crt. Monumente istorice din LMI 2010 și imobile cu val. istorică, arhitecturală și memorială de importanță locală	Nr.crt. LMI 2010	Cod LMI 2010	Denumire	Adresă	Datare
5	150	AR-II-m-B-00479	Casă	Str. Alecsandri Vasile 13	1910-1915
19	165	AR-II-m-B-00493	Casă	Str. Chendi Ilarie 1-3	1897
33	185	AR-II-m-B-00508	Casă	Str. Episcopiei 3	1911
34	116	AR-II-m-B-00509	Palatul Kohn, azi locuințe și spațiu alimentație publică	Str. Episcopiei 9	1906
75	227	AR-II-m-B-00550	Palatul Neuman, azi locuințe și spații comerciale	Bd. Revoluției 78, Str. Horia 1	1891-1892

78	230	AR-II-m-B-00553	Casa de raport Reinhardt, azi locuințe și spații comerciale	Bd. Revoluției 90	cca. 1900
79	231	AR-II-m-B-00554	Casa de raport Albert Szabo, azi locuințe și spații comerciale	Bd. Revoluției 92	1900
80	232	AR-II-m-B-00555	Casă, azi sediu al Universității de Vest "Vasile Goldiș"	Bd. Revoluției 94	1820-1848
81	233	AR-II-m-B-00556	Palatul Herman Gyula, azi locuințe și spații comerciale	Bd. Revoluției 96	1880-1890
82	234	AR-II-m-B-00557	Biserica romano-catolică Arad: Corp 1, Corp 3, Corp 4: Biserica romano-catolică cu Palatul Minorităților; Corp 5: Casa de cultură a Ordinului Minorităților; Corp 6, Corp 7: Parohia romano-catolică Arad Centru; Corp 2: Locuințe	Bd. Revoluției 96A, Str. Blaga Lucian 2	1902-1904
136			Palatul Lengyel Lőrincz, azi Locuințe, Comerț și Servicii	Bd. Revoluției 82	1900-1905
138			Palatul Fischer Eliz, Spitalul clinic de Obstetrică și ginecologie "Dr. Salvator Vuia", Arad, Corp: 1,2,4	Bd. Revoluției 86 Episcopiei 5	1900-1905
140			Intensa SanPaolo Bank, fostul Hotel Central	Bd. Revoluției 88	1894
156			Casă	Str. Alecsandri Vasile 4	1870-1880
157			Casă	Str. Alecsandri Vasile 6	1890-1900
168			Poșta Veche, azi Centrul Militar Județean Arad	Str. Blaga Lucian 4-6	1886
171			Casă	Str. Blaga Lucian 14	sfârșit de secol XIX - începutul sec. XX

Figura 3 - Fragment PUZCP Arad - Articolul 41 - Reguli urbanistice distincte în SUBZONA ISTORICĂ DE REFERINȚĂ 22

Clădirea teatrului de marionete este amplasată într-un țesut urban istoric, caracterizat de edificii datând din sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, complete de inserții contemporane care conferă zonei un caracter mixt. În acest context, imobilul se integrează discret în frontul construit, respectând proporțiile, ritmul fațadelor și relația cu spațiul public specifice ansamblului urban tradițional. Deși nu se impune ca reper arhitectural prin prezența sa fizică, clădirea dobândește un rol recognoscibil și important în peisajul urban datorită funcțiunii sale culturale, contribuind la activarea și menținerea atractivității zonei centrale ca pol comunitar și cultural.

Terenul se învecinează:

- La Sud – proprietăți private;
- La Vest – str. Lucian Blaga;
- La Nord – str. Episcopiei;
- La Est – proprietăți private, ITM Arad;

Construcții cu valoare istorică existente în zonă:

LEGENDĂ:

- PARCELĂ STUDIATĂ
- IMOBIL STUDIAT - TEATRUL DE MARIONETE
- CONSTRUCȚII MONUMENT ISTORIC
- CONSTRUCȚII CU VALOARE ISTORICĂ conform PUZ CP ARAD

- 1** CASĂ - Str. Episcopiei, nr.18, Date: 1908, Poziția: 189, Cod LMI: AR-II-m-B-00510 - azi Piroș Security
- 2** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.13, Date: 1910-1915, Poziția: 151, Cod LMI: AR-II-m-B-00479
- 3** CASĂ - Str. Ilarie Chendi, nr.1-3, Date: 1897, Poziția: 167, Cod LMI: AR-II-m-B-00493
- 4** PALATUL KOHN -azi locuințe și spațiu alimentație publică - Str. Episcopiei, nr.9, Date: 1906, Poziția: 188, Cod LMI: AR-II-m-B-00509
- 5** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.6, Date: 1890-1900
- 6** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.4, Date: 1870-1880
- 7** CASĂ DE RAPORT - Str. Mărășești 2, Date: 1900-1910
- 8** CASĂ DE RAPORT - Str. Blaga Lucian 21, Date: sfârșit de secol XIX.
- 9** CASĂ - Str. Blaga Lucian 14, Date: sfârșit de secol XIX începutul sec. XX

Figura 4. Construcții cu valoare istorică¹⁷

¹⁷ Schiță realizată de arh. Varga Iulia, plan suport: Reambularea suportului topo-cadastral UAT, accesată la:

[https://primariaarad.ro/dm_arad/portal.nsf/EB687B97CA70A846C225883A00302EBD/\\$FILE/203-01-Reambularea%20suportului%20topo-cadastral%20UAT%2025000.pdf?Open](https://primariaarad.ro/dm_arad/portal.nsf/EB687B97CA70A846C225883A00302EBD/$FILE/203-01-Reambularea%20suportului%20topo-cadastral%20UAT%2025000.pdf?Open), cu informații preluate din PUZCP Arad și LMI 2015.

La nivel de zonă studiată, conform PUZ CP se menționează:

1.Casă - Sediul Piroș Security¹⁸

Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția: 189 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00510. Este situat pe Strada Episcopiei, nr.18 și a fost construită în anul 1908.

2.Casă

Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția: 151 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00479. Casa este situată pe Vasile Alecsandri, nr.13 și a fost construită în perioada 1900-1915 în stil Neoromânesc bogată cu arcaturi treflate. Clădirea are regim de înălțime S+P și este realizată din zidărie cărămidă.

3.Casă

Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția: 167 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00493. Casa este situată pe Strada Ilarie Chendi, nr.1-3 și a fost construită în 1897 în stil Neobaroc cu muluri diversificate, feronerie deosebite și vitralii. Fațada parter dinspre str.V. Alecsandri a fost modificată în anii 1980 pentru dispensarul cartierului. Clădirea are regim de înălțime S+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă.

4.Palatul Kohn - azi locuințe și spațiu alimentație publică

Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția:188 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00509. Este situat pe strada Episcopiei, nr.9, și a fost construită la 1906 în stil Jugendstil cu elemente neoromane (arcaturile ferestrelor) și decorațiuni în stil Secession- feronerie deosebită la portal, pardoseli din mozaic, stucatură interioară. Construcția a fost realizată după proiectul arhitectului Ludovic Szántay. Clădirea are regim de înălțime D+P+2 niveluri cu structura de rezistență realizată din cărămidă și planșee din lemn.

5. CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.6. Datare: 1890-1900. Jugendstil.

6. CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.4. Datare: 1870-1880. Stil Neorenescentist.

7. CASĂ DE RAPORT

Casa de raport este situată pe Strada Mărășești, nr.2 și a fost construită în perioada 1900-1910 în stil Jugendstil cu elemente Secession. Clădirea are regim de înălțime S+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă arsă, cu șarpantă din lemn și învelitoare din țiglă.

8. CASĂ DE RAPORT

Casa de raport este situată pe Strada Blaga Lucian nr. 21 și a fost construită la sfârșit de secol XIX în stil neoclasic cu influențe Baroc în curte. Clădirea are regim de înălțime D+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă arsă, cu șarpantă din lemn și învelitoare din țiglă.

9.CASĂ - Str. Blaga Lucian 14. Datare: sfârșit de secol XIX începutul sec. XX

Edificiul este situat pe strada Lucian Blaga, nr. 14, și a fost construită la sfârșit de secol XIX, începutul sec. XX în stil Jugendstil. Clădirea are regim de înălțime S+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă arsă, cu șarpantă din lemn și învelitoare din țiglă.

¹⁸ Conform LMI 2015, accesată la: <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/LMI-AR.pdf>

III.2. Evoluția istorică a parcelelor, edificiilor și a împrejurimilor

Aradul se încadrează în tipologia orașelor care, până în secolul al XIX-lea, s-au dezvoltat datorită unor trasee comerciale și de apărare semnificative. Evoluția țesutului urban istoric al Aradului a fost condiționată de aceste rute și de funcțiile pe care le legau. Structura parcelară este rezultatul intersecțiilor de drumuri, al topografiei terenului în diferite perioade istorice, dar și al ordinii în care diversele etnii ale populației au fost așezate din rațiuni administrative și militare ale vremii. Trama stradală generală, așa cum se prezintă astăzi, este un rezultat al:¹⁹

- concentrării populației multietnice la granița dintre două imperii: cel Austro-Ungar și cel Otoman;
- prezenței Cetății Vechi a Aradului și, implicit, a populației și administrației armatei imperiilor;
- prezenței râului Mureș, cu brațele Mureșul Mic și Mureșul Mort, care separau cadrul natural în zone denumite "Insule" până la anul 1800;
- sistematizării de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, ca urmare a dezvoltării:
 - spațiilor publice reprezentative ale fostelor „orașe” etnice: piețe, scuaruri, parcuri, trasee de legătură între acestea;
 - funcțiilor social-culturale și administrative;
 - regulamentelor de urbanism existente încă din secolul al XVIII-lea;
 - unui regim de înălțime relativ înalt, încurajat pe arterele de circulație considerate importante

Sistematizarea străzilor în zona studiată:

Inginerul Pikuley Lajos, a proiectat sistematizarea străzilor G. Coșbuc, Mărășești, Episcopiei și Ghiba Birta. Atunci au fost trasate străzile care se terminau spre canalul „Mureșul Mort”, actualmente cunoscute ca Bușteni, Andrei Mureșanu și Afinelor. Plantarea lor cu arbori decorativi (castani, tei etc.) a avut loc în jurul anului 1900.²⁰

Nomenclatura stradală²¹:

De-a lungul anilor, nomenclatura stradală în Arad a suferit schimbări. Prima mare schimbare de nomenclatură stradală din perioada interbelică a avut loc imediat după instaurarea administrației românești. În toamna anului 1919, s-a dispus schimbarea denumirilor avute de principala arteră a orașului Arad: Andrassy tér (Piața Andrassy) a primit numele de „Bulevardul Regina Maria”; József főhercegut (Calea Arhiducelui Iosif) și Boros Béni-tér (Piața Boros Beni) au devenit „Bulevardul Regele Ferdinand I. Câteva săptămâni mai târziu, a fost prezentată o nouă ordonanță privind românizarea denumirilor de străzi din Arad, aprobată de prefectul Veliciu. Conform acestei prime variante, strada Deák Ferenc (azi strada Mihai Eminescu) ar fi urmat să se numească „Ion I. C. Brătianu”, strada Batthyány (azi strada Episcopiei) ar fi devenit „Vasile Alecsandri”, Piața Thököly (azi Piața Catedralei) ar fi primit numele de „Andrei Șaguna” sau strada Forray (azi Meșianu) trebuia să se numească „Gheorghe Barițiu”.

La mijlocul lunii decembrie 1919, a fost publicată lista cu cele 47 de denumiri românești stabilite definitiv pentru nomenclatura stradală unde strada Batthyány primește numele de „Episcopiei”, șamd.

De remarcat sunt excepțiile cu privire la schimbarea denumirilor au fost făcute în cazul străzilor precum: strada Fabricii, azi Hunedoarei; Abatorului, Școalei, șamd; la care s-a făcut traducerea din limba maghiară în română.

Schimbări ale nomenclaturii stradale au avut loc pe tot parcursul perioadei interbelice, timp în care se menționează că actuala strada Episcopiei se numea strada Consistorului.

În cursul anului 1939 s-au redenumit o altă serie de străzi printre care și strada Consistorului ce a fost rebotezată Episcopiei.

După Revoluția din decembrie 1989, aproape în toate cazurile nu s-a revenit la denumirile anterioare anului 1948. Excepție de la regulă au făcut mai multe străzi precum și Episcopiei (7 Noiembrie).

¹⁹ PUZ CP, pag 61.

²⁰ PuZ CP pag 54

²¹ Teodor Stoica - Aradul de altădată, „Vasile Goldiș” University Press, Arad- 2023, pag 133

Date cu privire la modificările recente ale nomenclaturii se găsesc în tabelul: „NOMENCLATURA STRADALĂ – MUNICIPIUL ARAD”²²

Evoluția fondului construit

Sursele istorice menționează că la finele anului 1890 Aradul totaliza un număr de 8252 de case, ce însumau 11271 de locuințe. Potrivit unei statistici din epocă, din cele 8.252 de case existente în 1890 un număr de 3.170 case erau din piatră și cărămidă, 811 case aveau fundația din piatră sau cărămidă și pereții din văiugă, 2.579 case erau din văiugă și 1.692 case erau din lemn. Statistica se referă și la sistemul de acoperiș astfel că: 1.580 case erau acoperite cu tablă și olane, 4.220 case erau acoperite cu șindrilă lemn și 2.452 case erau acoperite cu papură.²³

Statistica referitoare la locul amplasării celor 11.271 de locuințe : 249 locuințe se aflau la subsol, 10.046 locuințe erau la parter, 109 locuințe erau amplasate la parter supraînălțat în timp ce 719 locuințe erau la etajul I, 142 locuințe la etajul II și 6 locuințe la etajul III. Urmare a acestei statistici tragem concluzia că până în anul 1890 s-a construit din centru până la periferie utilizându-se de la materiale de cea mai bună calitate până la materiale mai puțin rezistente, acoperind cererile unei largi palete de categorii sociale a căror posibilități materiale era de la sărăcie la opulență. Aradul avea 55.869 locuitori în anul 1900 în timp ce numărul apartamentelor a ajuns la 13.937 adică cu 2.666 de apartamente mai mult ca-n 1890.²⁴

III.3. Studiul hărților istorice

Informațiile istorice scrise cu privire la evoluția arealului studiat sunt completate de studiul evoluției istorice a edificiului și împrejurimilor ce s-a realizat prin interpretarea hărților istorice. Identificarea construcțiilor a fost realizată prin suprapunerea hărții istorice cu situația actuală, rezultând în identificarea lor prin poziție și formă planimetrică precum și identificarea formei parcelelor inițiale.

S-au supus studiului următoarele surse cartografice:

- Harta orașului Arad 1858
- Ridicarea topografică Franciscană 1819-1869
- A treia ridicare topografică 1869-1887
- Harta orașului Arad - zona centrală, 1892
- Hărți 1914, 1918, 1931
- Fotografii istorice
- Situația actuală

2.5.1. Harta orașului Arad 1858²⁵

După sistematizarea Aradului, pe harta de la 1858 este prezentată situația cvartalelor și instituțiile din zona actual centrală a Aradului.

*Notă: Gradul de detaliere al hărții nu permite o interpretare amănunțită.

²² NOMENCLATURA STRADALĂ – MUNICIPIUL ARAD, accesat la: https://portal1.primariaarad.ro/download/NOMENCLATURA_STRADALA_14.09.2021.pdf

²³ PuZ CP pag 48

²⁴ PuZ CP pag 49

²⁵ Harta orașului Arad 1858, accesată la: <https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar346453>

LEGENDĂ:

- CVARTALE ISTORICE
- ZONĂ DE DETALIU

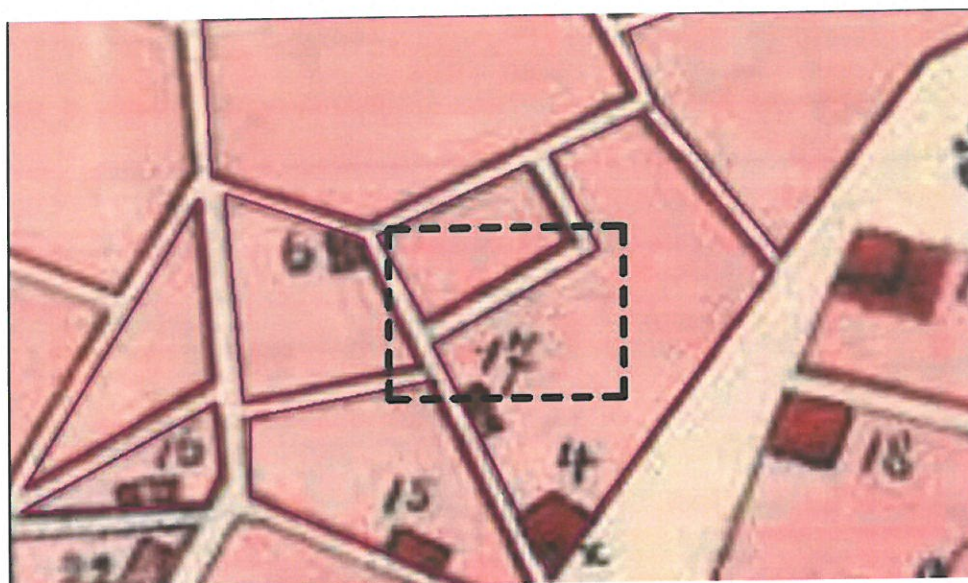

Figura 5. Fragment din Harta oraşului Arad 1858 - plan de ansamblu zona studiată

- Sistematizarea şi geometrizarea tramei stradale şi a cvartalelor, anterior într-o formă de organizare alveolară²⁶.
- Se remarcă actualul bulevard. Există o stradă de legătură de la bulevard la zona studiată.
- Străzile adiacente actualului bulevard, din zona studiată ca orientare, converg către viitorul centru dinspre nord - Piaţa spitalului.
- Nu se menţionează numele străzii.
- Cvatralul actual ce conţine situl studiat nu este delimitat, în harta prezentată făcând parte din cvartalul mare.
- În vecinătate se remarcă:
 - Înspre actualul Bulevard, cvartalul mare (ce ulterior va fi subdivizat) conţine construcţiile numerotate cu 17 şi 4, are formă poligonală şi dimensiune considerabilă.
 - Înspre nord, un cvartal de dimensiuni mai mici unde nu sunt reprezentate instituţii (singurele construcţii reprezentate pe această hartă).
- Spaţiul adiacent zonei studiate deţine numeroase construcţii şi instituţii publice.

2.5.2. Ridicarea topografică Franciscană 1819-1869²⁷

²⁶ Harta Arad 1850 - accesată la : <https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar345637>

²⁷ Ridicarea topografică Franciscană 1819-1869, accesată la :

<https://maps.arcnum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?layers=here-aerial%2C158%2C164&bbox=2371756.5486593344%2C5808181.652612682%2C2373570.733752541%2C5808803.8977960665>

LEGENDĂ:

- CVARTALE ISTORICE
- ZONĂ DE DETALIU

Figura 6. Fragment Harta Franciscana 1819-1869- plan de ansamblu zona studiată

LEGENDĂ:

- PARCELĂ STUDIATĂ ACTUALĂ
- CONSTRUCȚIE STUDIATĂ ACTUALĂ
- CONSTRUCȚII CU VALOARE ISTORICĂ
- LIMITE IMOBILE ACTUALE

- 1** CASĂ - Str. Episcopiei, nr.18, Date: 1908, Poziția: 189, Cod LMI: AR-II-m-B-00510 - azi Piroș Security
- 2** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.13, Date: 1910-1915, Poziția: 151, Cod LMI: AR-II-m-B-00479
- 3** CASĂ - Str. Ilarie Chendi, nr.1-3, Date: 1897, Poziția: 167, Cod LMI: AR-II-m-B-00493
- 4** PALATUL KOHN -azi locuințe și spațiu alimentație publică - Str. Episcopiei, nr.9, Date: 1906, Poziția: 188, Cod LMI: AR-II-m-B-00509
- 5** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.6, Date: 1890-1900
- 6** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.4, Date: 1870-1880
- 7** CASĂ DE RAPORT - Str. Mărășești 2, Date: 1900-1910
- 8** CASĂ DE RAPORT - Str. Blaga Lucian 21, Date: sfârșit de secol XIX.
- 9** CASĂ - Str. Blaga Lucian 14, Date: sfârșit de secol XIX începutul sec. XX

Figura 7. Suprapunere de hărți - Harta Franciscana 1819-1869 - situația actuală

- Nu sunt menționate numele străzilor, dar se poate face analogie între situația existentă și cea reprezentată în hărțile istorice, deoarece trama stradală este similară, cvartalul fiind delimitat de străzi.
- Forma cvartalului studiat este similară cu cea actuală: de formă triunghiulară/trapezoidală și orientare.
- Nu este reprezentată parcelarea
- În cadrul cvartalului studiat, se remarcă reprezentarea construcțiilor ca un „tot”, într-un singur contur ceea ce denotă frontul continuu pe latura vestică înspre actuala stradă Lucian Blaga și pe latura estică înspre actuala stradă Ilarie Chendi.
- În colțul sud-estic al cvartalului studiat există o construcție individuală de dimensiuni mai mici - posibil anexă (reprezentată cu negru).
- Din punct de vedere al ierarhiei străzilor, se remarcă actuala Episcopiei și Lucian Blaga ca străzi principale, cu construcții reprezentative.
- Sursele istorice menționează că după sistematizarea străzilor G. Coșbuc, Mărășești, Episcopiei și Ghiba Birta, populația înstărită a căutat să-și stabilească domiciliile în zona de nord a centrului vechi, de unde se poate presupune implementarea un grad ridicat de calitate și reprezentativitate al construcțiilor zonei, precum și un regim de înălțime mai mare.
- Pe parcelă există fond construit în zona actual ocupată de edificiul studiat, posibil cu o construcție de colț.
- Edificiul existent anterior pe parcela studiată a făcut parte dintr-un țesut urban, probabil cu front continuu înspre strada Episcopiei.

2.5.3. A treia ridicare topografică 1869-1887²⁸

În această perioadă, au fost construite multe dintre edificiile reprezentative ale țesutului istoric arădean de astăzi, cum este Palatul Administrativ, Teatrul nou, licee importante în oraș: Moise Nicoară, Elena Ghiba Birta, Dimitrie Țichindeal,

²⁸ A treia ridicare topografică 1869-1887, accesată la:

<https://maps.arcnium.com/en/map/thirdsurvey25000/?bbox=2371029.8588475934%2C5807782.682189733%2C2374658.229034005%2C5809027.172556501&map-list=1&layers=129>

Școala de fete, Școala de băieți, Sediile Prefecturii, Spitalul Municipal, Palatul de Justiție, Academia Economică, Catedrala Ortodoxă Română, Seminarul Teologic Ortodox Român și lista poate continua.

LEGENDĂ:

- CVARTALE ISTORICE
- ZONĂ DE DETALIU

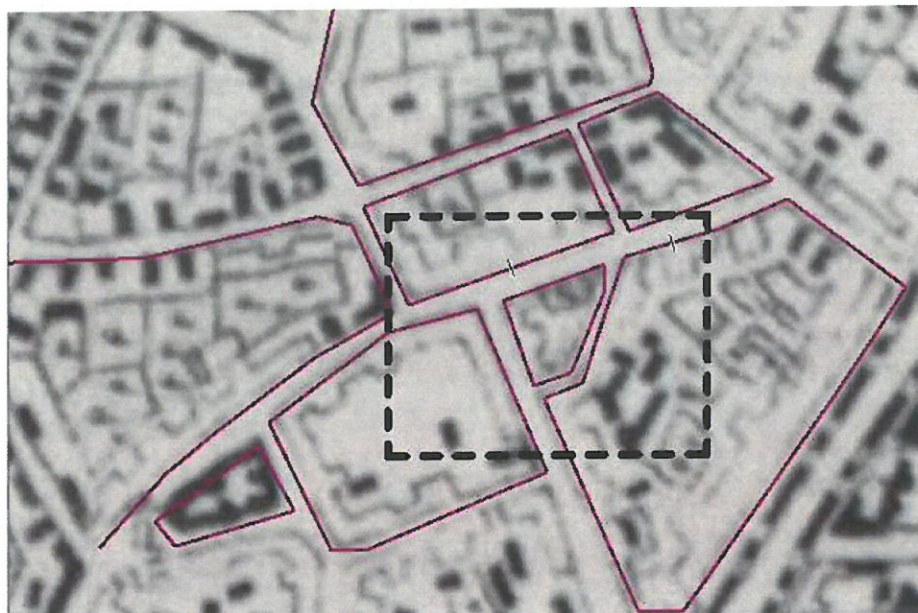

Figura 8. Fragment a treia ridicare topografică 1869-1887 - plan de ansamblu zona studiată

LEGENDĂ:

- CVARTALE ISTORICE
- AMENAJARE - SPAȚIU VERDE ISTORIC

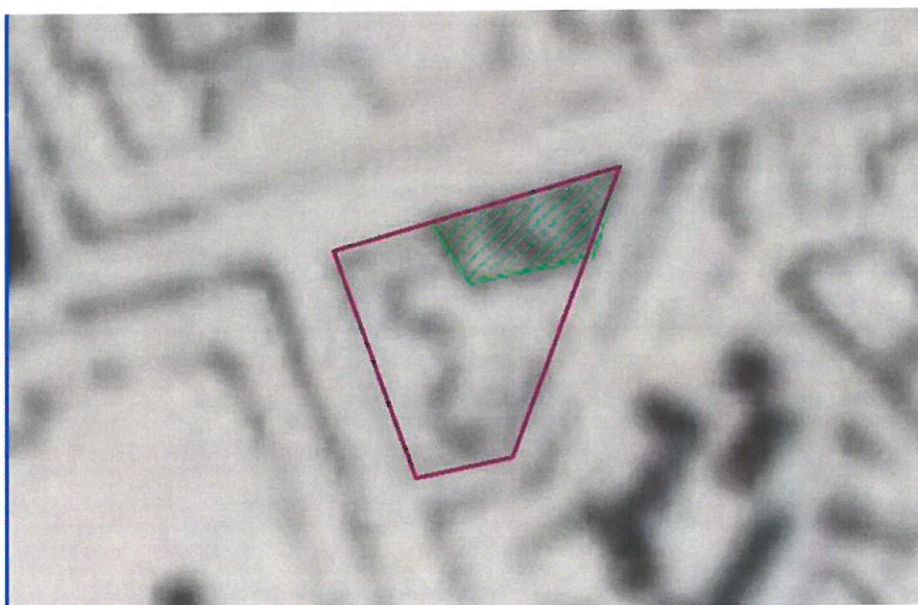
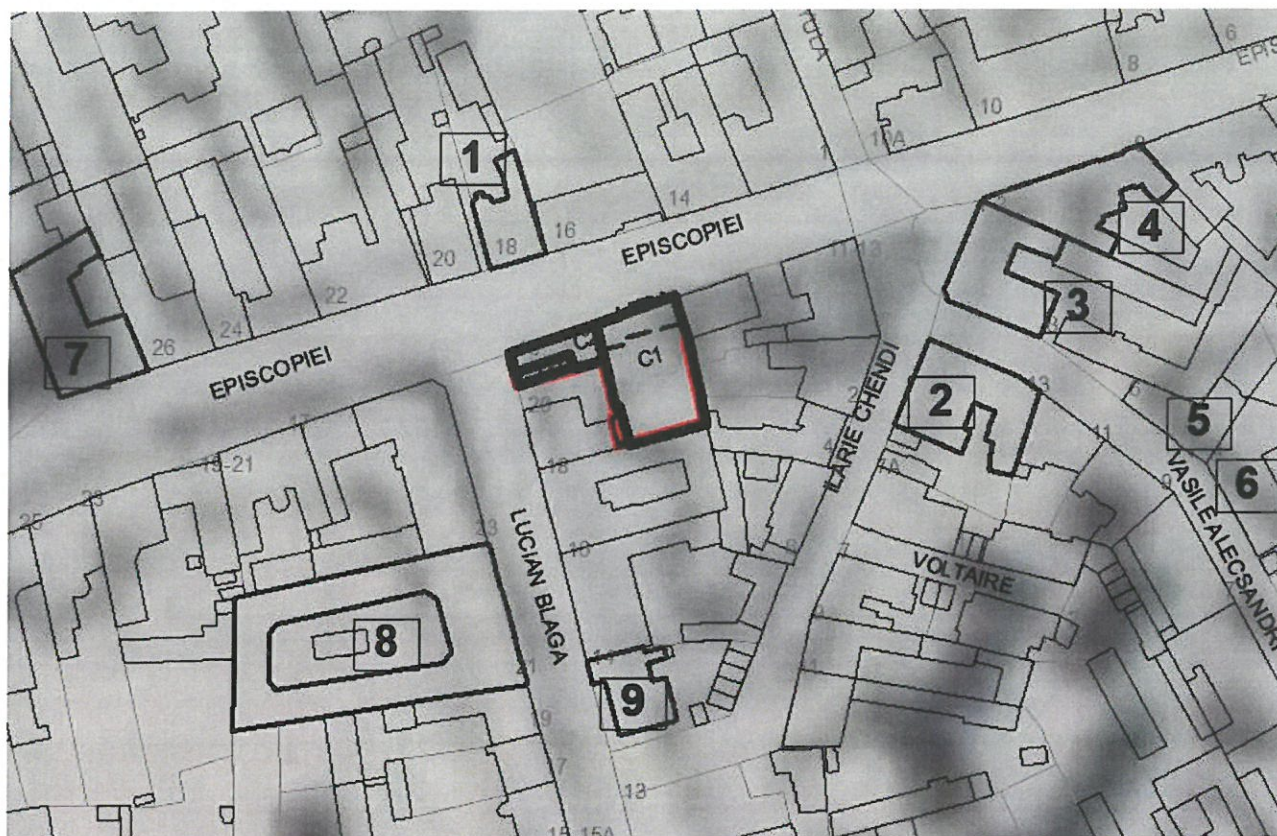

Figura 9. Fragment a treia ridicare topografică 1869-1887 - Detaliere zonă studiată

LEGENDĂ:

- PARCELĂ STUDIATĂ ACTUALĂ
- CONSTRUCȚIE STUDIATĂ ACTUALĂ
- CONSTRUCȚII CU VALOARE ISTORICĂ
- LIMITE IMOBILE ACTUALE

- 1** CASĂ - Str. Episcopiei, nr.18, Date: 1908, Poziția: 189, Cod LMI: AR-II-m-B-00510 - azi Piroș Security
- 2** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.13, Date: 1910-1915, Poziția: 151, Cod LMI: AR-II-m-B-00479
- 3** CASĂ - Str. Ilarie Chendi, nr.1-3, Date: 1897, Poziția: 167, Cod LMI: AR-II-m-B-00493
- 4** PALATUL KOHN -azi locuințe și spațiu alimentație publică - Str. Episcopiei, nr.9, Date: 1906, Poziția: 188, Cod LMI: AR-II-m-B-00509
- 5** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.6, Date: 1890-1900
- 6** CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.4, Date: 1870-1880
- 7** CASĂ DE RAPORT - Str. Mărășești 2, Date: 1900-1910
- 8** CASĂ DE RAPORT - Str. Blaga Lucian 21, Date: sfârșit de secol XIX.
- 9** CASĂ - Str. Blaga Lucian 14, Date: sfârșit de secol XIX începutul sec. XX

Figura 10. Suprapunere de hărți - Harta Franciscana 1819-1869 - situația actuală

- Față de situația anterioară, cvartalele au aceeași formă și poziție, nu se remarcă modificări la nivel de tramă stradală și cvartale.
- Pe harta analizată se remarcă apariția construcției primăriei și densificarea țesutului urban, fiind completate multe dintre zonele anterior neconstruite.
-

- În cvartalul studiat se observă eliberarea spațiului în zona de est, construcția fiind înlocuită de un spațiu verde, iar în zona actual ocupată de construcție, s-a păstrat edificiul identificat anterior.
- Se remarcă amenajarea spațiului verde de pe actualul bulevard.

2.5.4. Harta orașului Arad - zona centrală, 1892²⁹

Harta de la 1892 prezintă un grad mai ridicat de detaliere, fiind reprezentată parcelarea și forma mai exactă a construcțiilor, respectiv prin numerotarea loturilor. Reprezentate cu culoarea portocaliu sunt instituțiile orașului.

LEGENDĂ:

- CVARTALE ISTORICE
- ZONĂ DE DETALIU

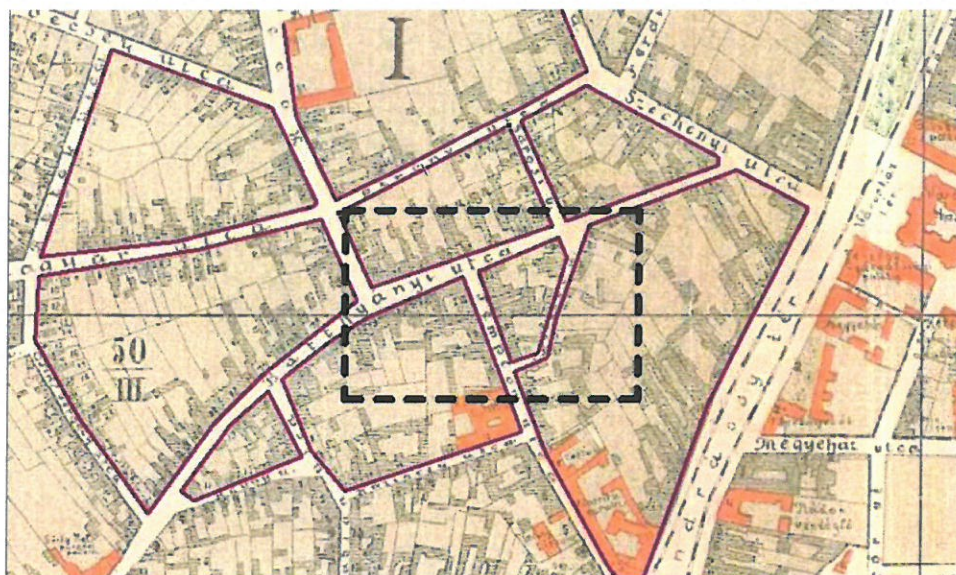

Figura 11. Fragment din Harta orașului Arad 1892- plan de ansamblu zona studiată

²⁹ Harta orașului Arad - zona centrală, 1892 accesată la:
<https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/34597/view/?bbox=5213%2C-7650%2C5980%2C-7347>

LEGENDĂ:

- CVARTALE ISTORICE
- PARCELĂ STUDIATĂ ISTORICĂ
- PARCELE ISTORICE
- PARCELĂ STUDIATĂ ACTUALĂ

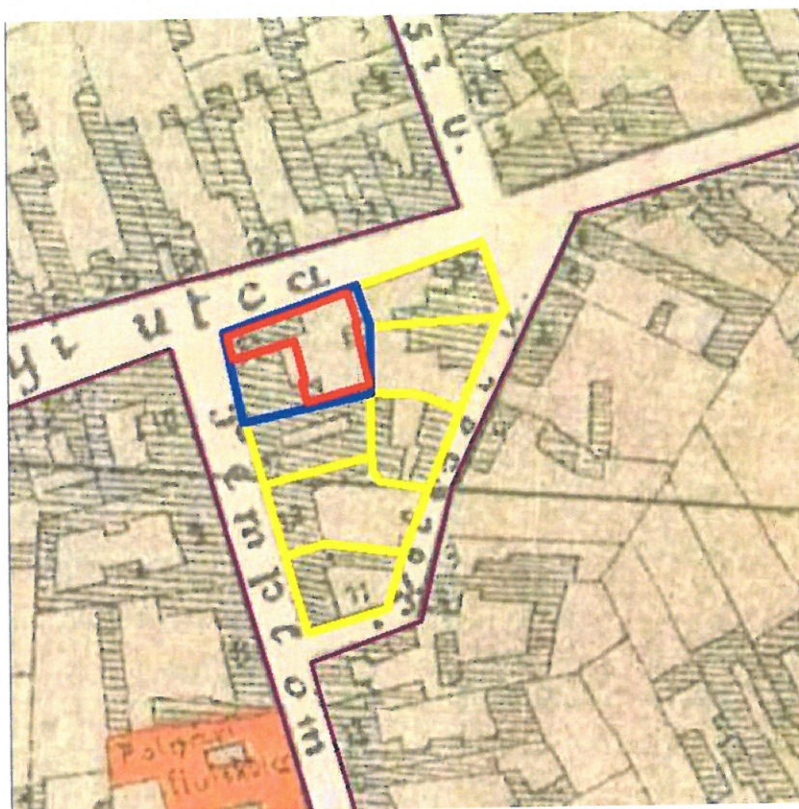

Figura 12. Fragment Harta oraşului Arad 1892 - Detaliere zonă studiată

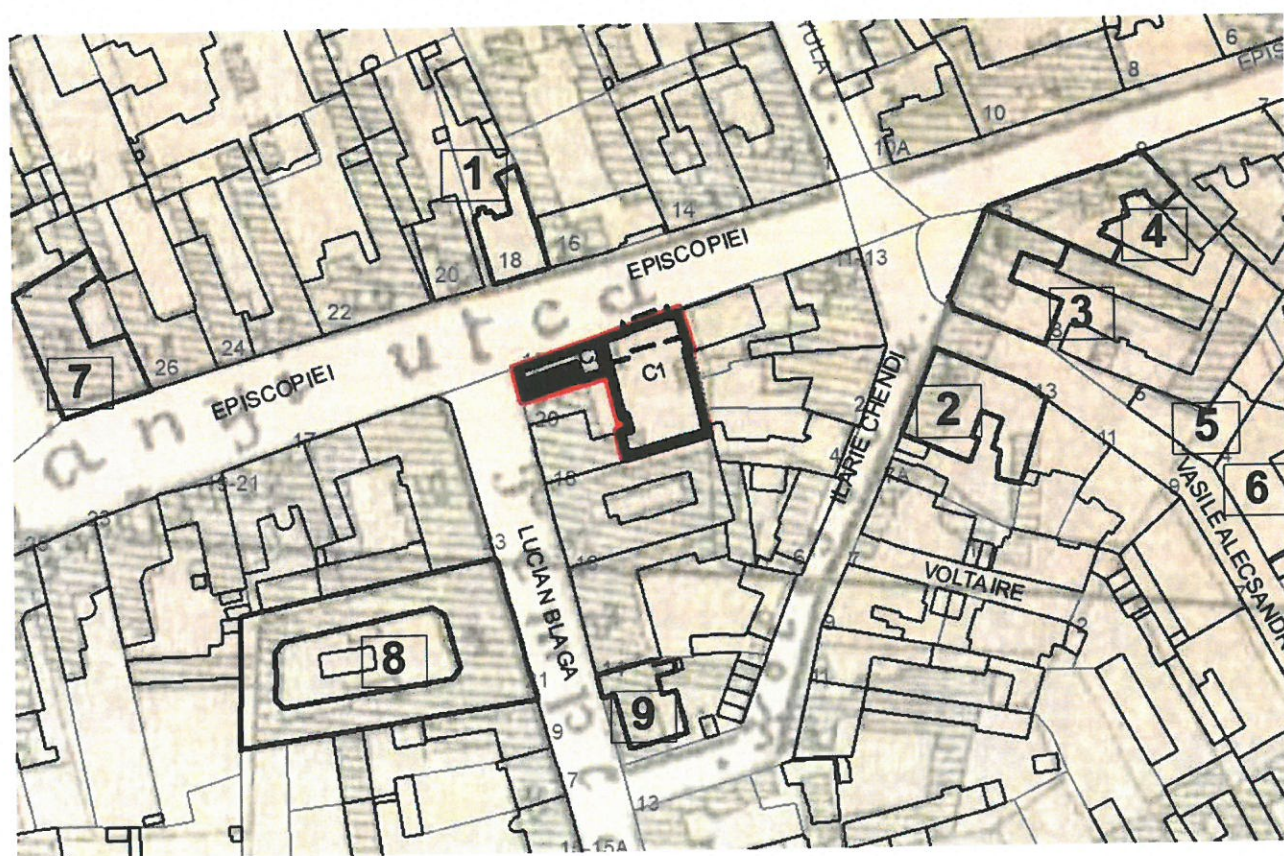

Figura 13. Suprapunere de hărţi - Harta oraşului Arad 1892 - situaţia actuală

- față de harta anterior studiată, nu se remarcă diferențe în forma și dimensiunea cvartalelor.
- majoritatea parcelelor din cvartalul ce cuprinde parcela studiată, au formă neregulată cu dispunere E-V și au dimensiuni mici.
- Parcela studiată este de formă aproximativ pătrată și este parcelă de colț. prin comparație cu situația actuală, parcela istorică a fost împărțită ulterior.
- În acest caz, construcțiile sunt reprezentate individual ceea ce oferă o mai bună înțelegere a situației la acea vreme.
- construcțiile de colț au un gabarit mai mare decât cele aflate în câmpul cvartalului și forma lor în plan este „L”, „U” sau contur închis cu o curte centrală/interioară, situație prezentă și pe parcela studiată, ce conține un edificiu de colț, în „U”.
- De-a lungul limitelor cvartalului, construcțiile sunt amplasate perpendicular la limita de proprietate, formând front comun către Templom Utca - Strada Lucian Blaga.
- Pe parcele există și construcții anexe, mult mai mici ca dimensiuni și amplasate la distanță față de construcțiile principale.
- De-a lungul Templom Utca (actuala stradă Lucian Blaga), fiind o stradă principală, de legătură cu Bulevardul, construcțiile au gabarite mai mari și formează front continuu.
- Pe parcela studiată se remarcă o construcție, cu plan în formă de „U”, specific construcțiilor de colț, de dimensiuni medii, aliniată la frontul străzii Lucian Blaga, și o construcție de mici dimensiuni, înspre est.
- Spațiul verde, identificat anterior pe harta istorică, nu mai apare și spațiul a fost parcelat.

2.5.5. Hărți 1914³⁰, 1918³¹, 1931³²

Pentru hărțile de 1914, 1918 și 1931, nivelul de detaliere este unul mic, astfel că, analiza se va realiza la o scară mai mare.

LEGENDĂ:

□ CVARTALE ISTORICE

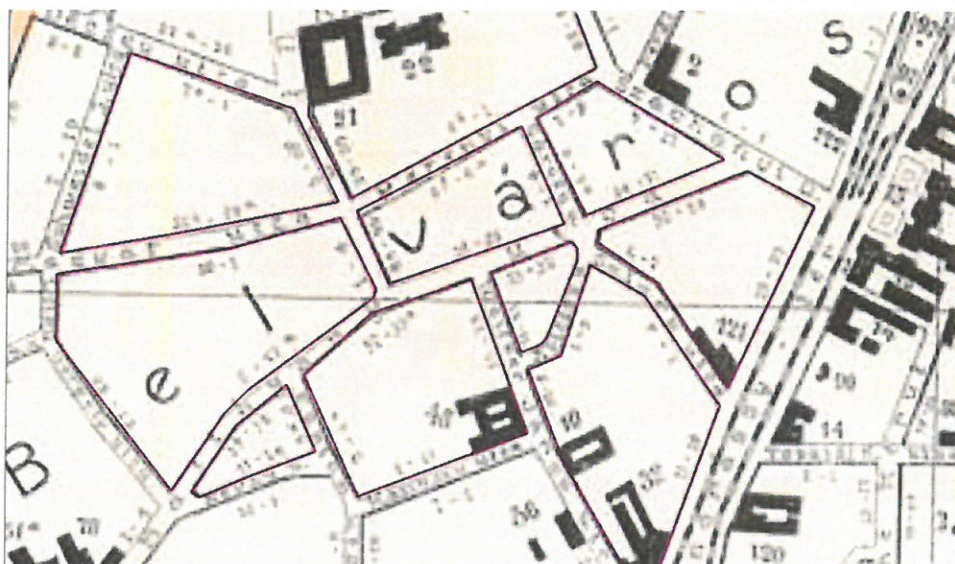

Figura 14. Fragment din Harta orașului Arad 1914- plan de ansamblu zona studiată

³⁰ Harta orașului Arad 1914 accesată la: <https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar365869>

³¹ Pusă la dispoziție de arheolog antropolog Sorinca Bogdan

³² Harta orașului Arad 1931 accesată la: <https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar373228>

LEGENDĂ:

□ CVARTALE ISTORICE

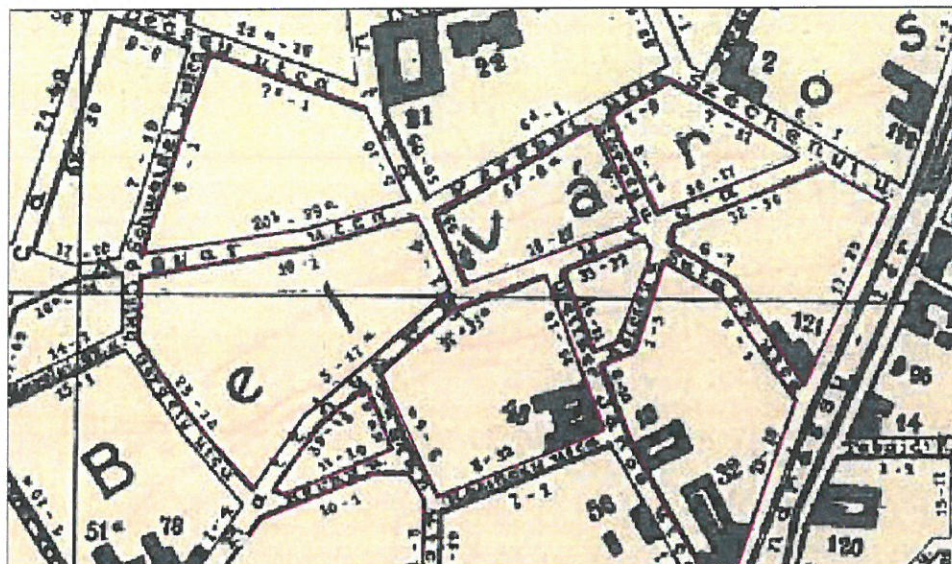

Figura 15. Fragment din Harta oraşului Arad 1918- plan de ansamblu zona studiată

LEGENDĂ:

□ CVARTALE ISTORICE

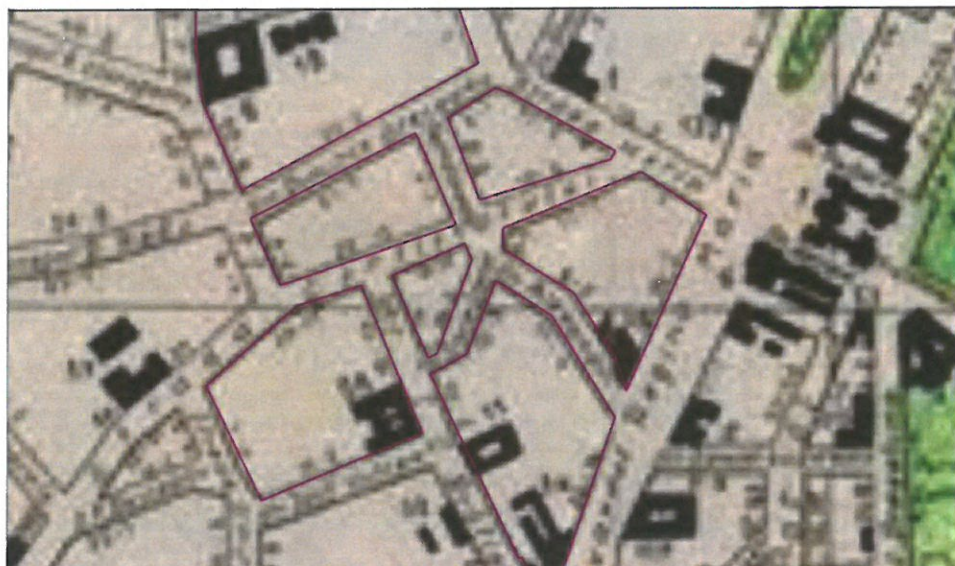

Figura 16. Fragment din Harta oraşului Arad 1931- plan de ansamblu zona studiată

Perioada dintre anii 1890 -1947 cuprinde multe transformări succesive şi tot atâtea încadrări stilistice din punct de vedere al planificării urbane şi arhitecturale. Se îmbrăţişează ideea transformării stilului, a extinderii intravilanului şi a densificării fondului construit. În ceea ce priveşte perioada de după 1890 până la Primul Război Mondial, evoluţia construirii îşi urmează cursul din perioada anterioară, prin densificarea construcţiilor pe structura parcelară prestabilită.

Conform surselor istorice scrise, construcţia studiată s-a realizat între 1928 şi 1929.

Hărţi recente

LEGENDĂ:

- PARCELĂ STUDIATĂ ISTORICĂ
- PARCELE ISTORICE
- PARCELĂ STUDIATĂ ACTUALĂ

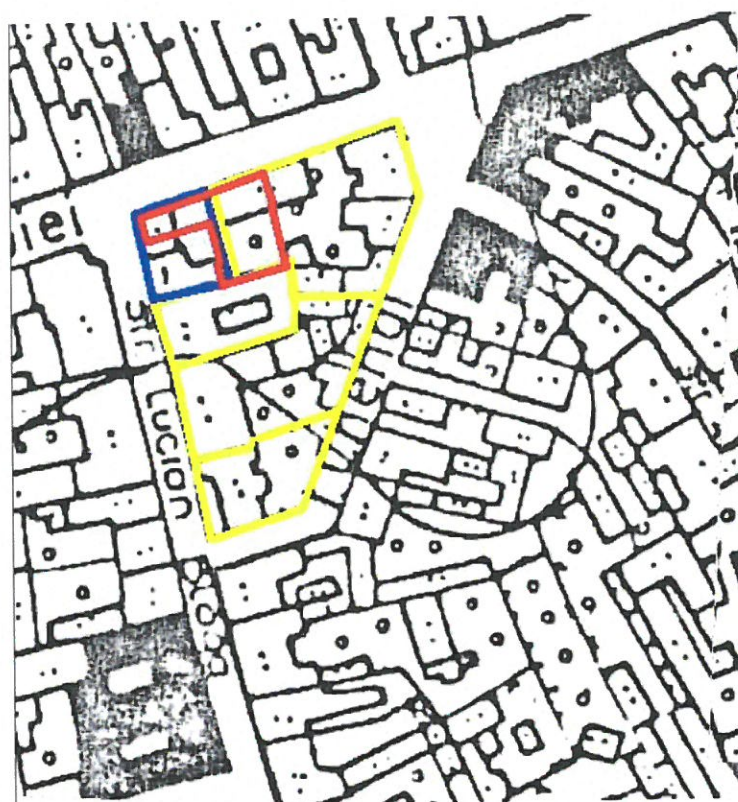

Figura 17. Fragment Harta zonei centrale Arad cca 1980-1995 - Detaliere zonă studiată

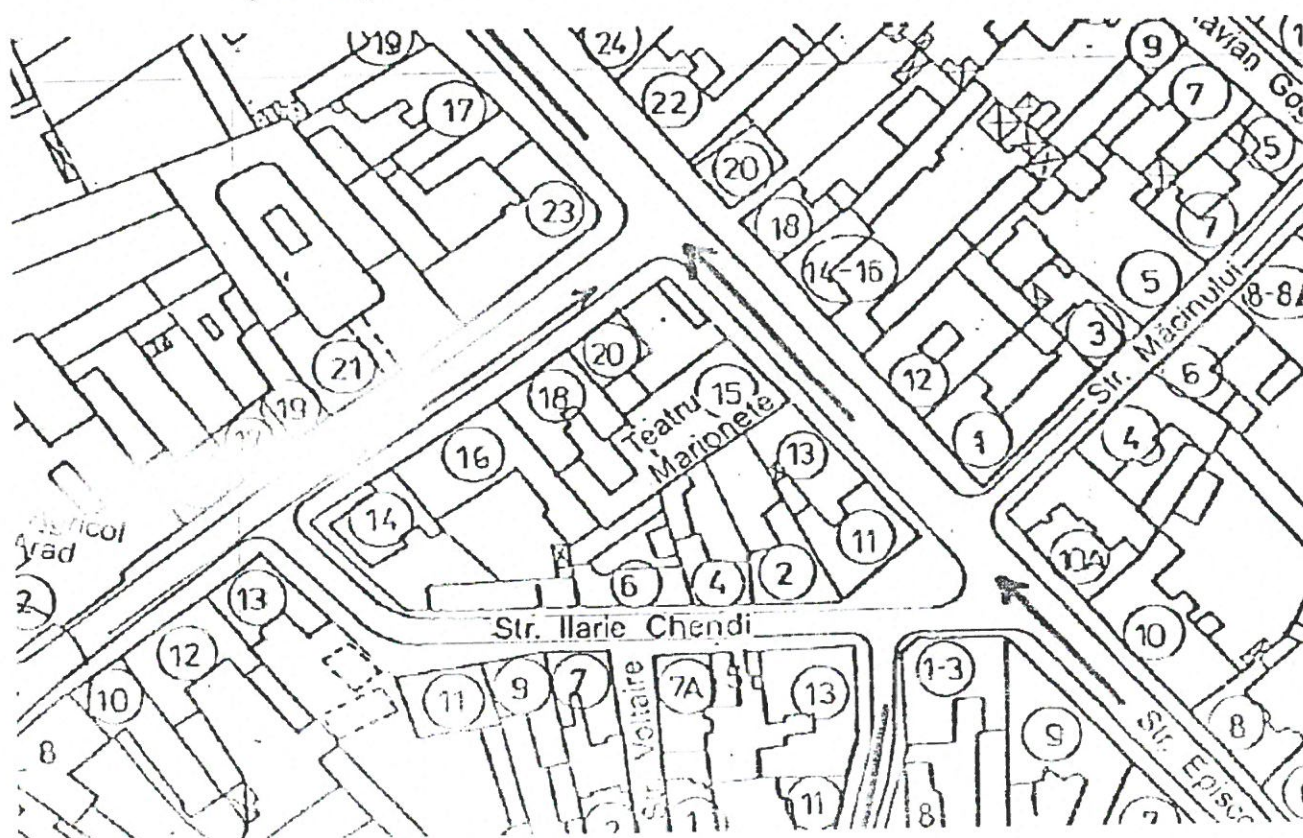

Figura 18. Fragment Harta zonei centrale Arad

Figura.19 Imagine satelitară 2003³³

- Se observă corpul principal de clădire a cărei cromatică și textură indică tabla.

³³ Imagine satelitară 2003 - Accesată la:

https://earth.google.com/web/search/arad/@46.17489348,21.31395135,111.66207049a,303.01039831d,35y,349.11803558h,0t,0r/data=CoQBGkQSPgokMHq0NzQ1OTg0YmEzNW1QWMzQjB4ZicwMDc0YTNINTU4NDkxGW_cvTfhF0dAld4Yp8bwTzVAKgRhcmFkGAEGASImCiQJrOhWqWEP0ARCmi-BaoOR0AZjEyxEyqZNUAhfF46HBWXNUAqEAqBEqoyMDAzLTA2LTA3GAFCaqqBOqMKATBCAqqASq0I_____ARAA

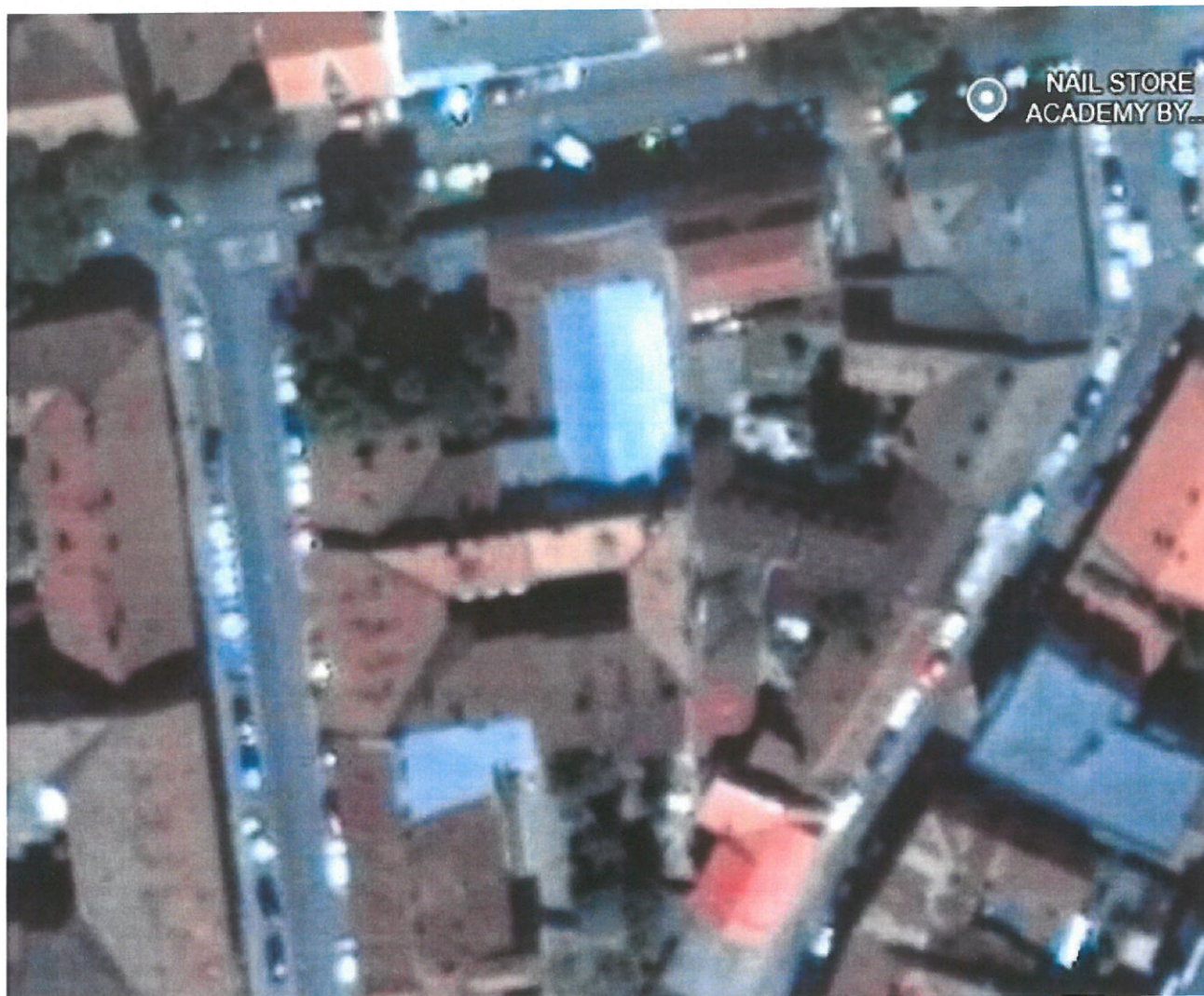

Figura 20. Imagine satelitară 2011³⁴

- Imagine după schimbarea învelitorii de la sală

III.4. Studiul fotografiilor istorice

³⁴ Imagine satelitară 2011 - Accesată la:

https://earth.google.com/web/search/arad/@46.17497068,21.3141783,112.09123617a,256.64117714d,35v,349.11803456h,0t,0r/data=CoQBGkQSPgokMHq0NzQ1OTg0YmEzNWMM1OWMzOjB4ZjcwMDc0YTNINTU4NDkxGW_cvTfhF0dAld4Yp8bwTzVAKgRhcmFkGAEgASImCiQJrOhWqwEPR0ARCmi-BaoOR0AZjEyxEyqZNUAhfF46HBWXNUAqEAqBEqoyMDExLTA3LTEzGAFCaqqBOqMKATBCAqqASq0I ARAA

Figura 21- Fotografie istorică 1929³⁵

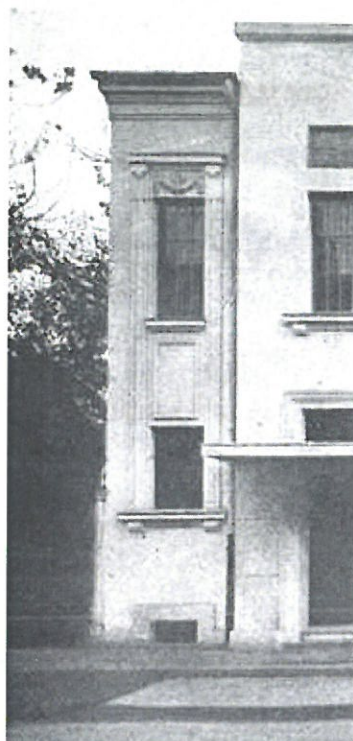
La 1929 construcția nu era alipită în partea stângă de o altă clădire.

Conform datelor istorice identificate, posibil că această clădire să fi suferit modificări în momentul în care a fost încredințată Teatrului de marionete, Arad - secție a Teatrului de Stat, ceea ce, conform consemnărilor vremii este după 1951 - când reprezentațiile aveau loc „în sediul său din fostul cinema Savoy de pe strada Episcopiei”³⁶.

Prin comparație cu situația actuală, se observă că asupra clădirii s-a intervenit ulterior. Pe registre verticale se distinge:

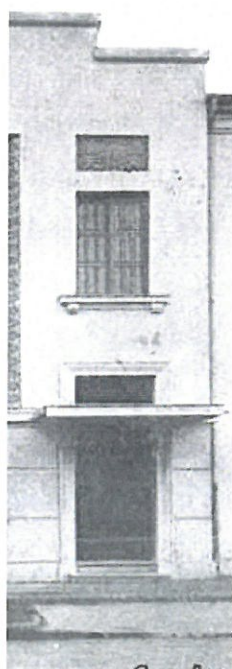
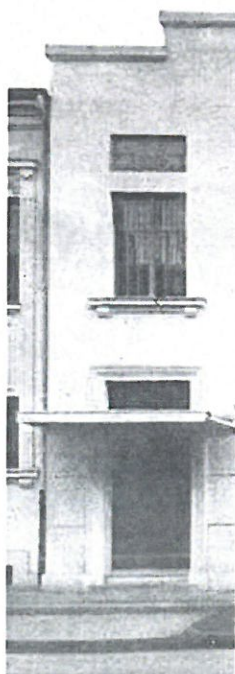
³⁵ Fotografie istorică 1929 - Accesată la: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1558143517682110&set=a.386709651492175>

³⁶ Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>, pag. 71

Registru vertical - lateral stânga

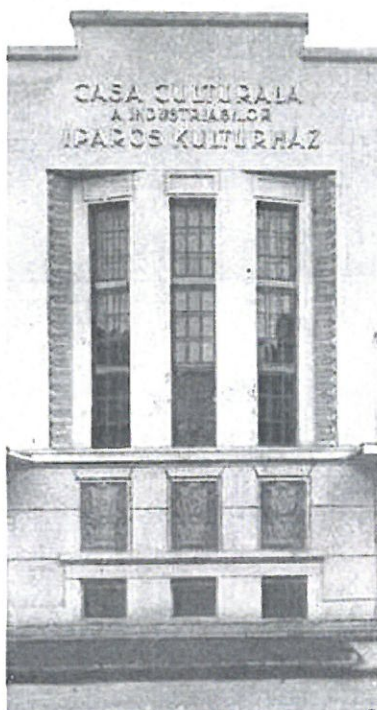
- s-a păstrat profilatura cornișei și ancadramentul ferestrei de la etaj cu toate elementele sale
- fereastra de la parter a fost înlocuită cu o ușă
- de la copertină s-a continuat cu un brâu în acest registru vertical, și s-a implementat un ancadrament al ușii
- din golul de aerisire de la subsol s-a mai păstrat doar o fantă subțire.

Zona centrală a fațadei - laterale

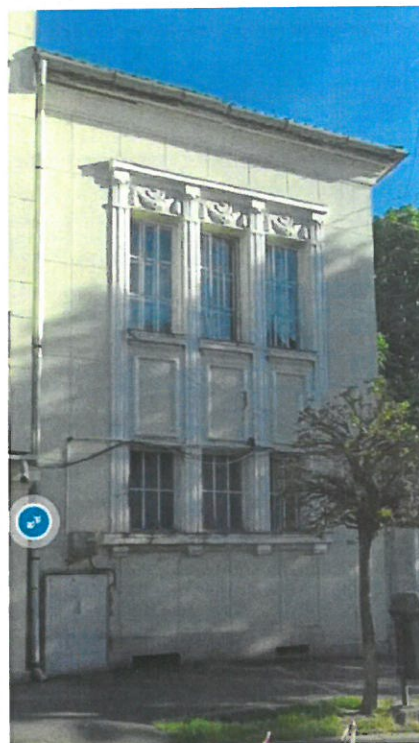
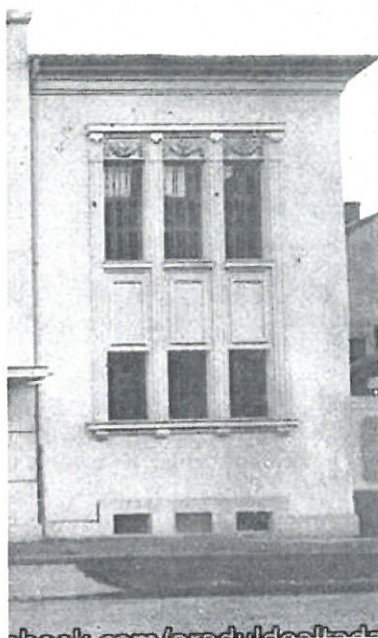

- s-au păstrat ferestrele de la etaj ca formă și tâmplărie
- se remarcă creșterea în grosime a zonei centrale a fațadei (posibil placată)
- elementele de gol de deasupra golurilor de la etaj au fost înlocuite cu ancadrament în arc
- pervazul ornamentat a fost modificat iar dedesubt au fost adăugate ornamente similare cu cele din registrele laterale
- copertina a fost continuată pe toată lungimea zonei centrale a fațadei
- ușile de acces de la parter au fost transformate în ferestre, și s-au desfăcut goluri de aerisire pentru subsol.
- ancadramele de la uși au fost desfăcute

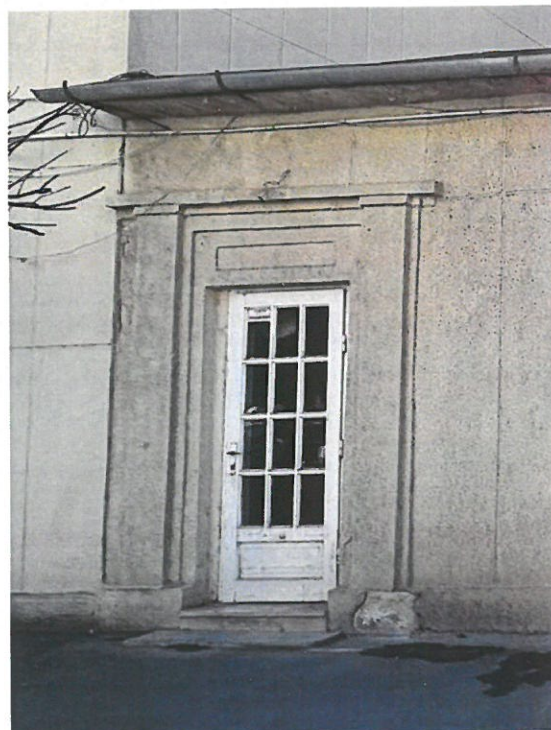
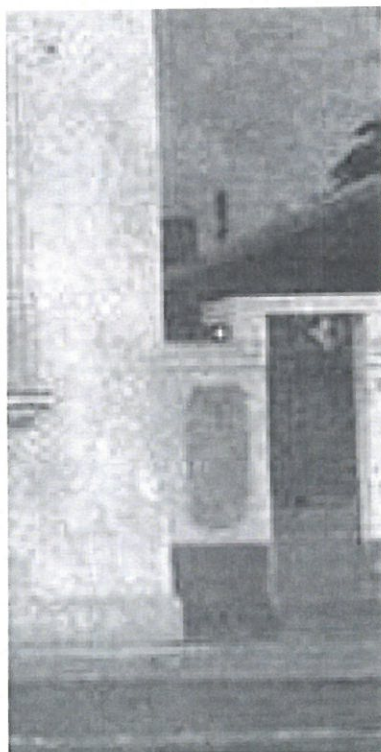
Zona centrală a fațadei

- se remarcă intervenții asupra aticului prin prelungirea acestuia în zona centrală a fațadei.
- în zona etajului s-a păstrat conformația fațadei aproape în totalitate: tâmplării, ornamente.
- la parter, cele trei ferestre oarbe/ornamente împreună cu golurile de la subsol au fost deschise, transformate în uși de acces.
- copertina a fost continuată în zona centrală.

Registru vertical - lateral dreapta

- această zonă a fațadei s-a păstrat în mare parte al fel cu situația inițială, exceptând golul central de la subsol și intervențiile de retencuire/placare a fațadei prin care s-a implementat un grid.

Gardul

- împrejmuirea inițială a construcției a fost transformată ulterior în clădire cu păstrarea porții de acces ca poziție și posibil și material.

- după modul de tratare al fațadei, putem considera că această extindere a clădirii, incorporând împrejmuirea s-a realizat în aceeași perioadă cu transformările identificate

Figura 22 - Fotografie 2001³⁷

- Se remarcă textul de pe fațada principală și cromatica anterioară a fațadei

³⁷Fotografie 2001 - Accesată la: http://www.virtualarad.net/news/2001/va_n070501_ro.htm

Figura 23- Fotografie 2007³⁸

³⁸ Fotografie 2007 - Accesată la:
https://www.facebook.com/photo.php?fbid=809149724589752&id=100064841948331&set=a.131995020296974&locale=fa_IR

Figura 24- Fotografie 2009³⁹

Din studiul imaginilor satelitare , corelat cu imaginile din anii anteriori, materialul identificat la învelitoare (înaintea intervențiilor recente este tabla fâltuită.

IV DESCRIEREA OBIECTULUI

În acest capitol au fost preluate date din:

- Relevu realizat de S.C. COLOSAL DEVIZ S.R.L. și S.C. ARCH CB STUDIO S.R.L.
- Expertiza tehnică nr. 2504/ 14.11.2025 realizată de ing. Adomnicăi Constantin, Expert tehnic.

IV.1.Situația actuală - relevu

Construcția analizată are următoarea alcătuire:

Corp C1

a - sala de spectacole cu scena

- Fundații continue din beton simplu și zidărie de cărămidă
- Structura verticală - Zidăria este realizată din cărămidă plină neconfinată
- Planșeu scenă: beton armat
- Planșeu peste sală: lemn
- Acoperiș: șarpantă din lemn
- Învelitoare: tablă ondulată

b - corp administrativ

- Fundații continue din beton simplu și zidărie de cărămidă
- Structura verticală - Zidăria este realizată din cărămidă plină neconfinată
- Planșeu peste subsol și parter: beton armat
- Planșeu peste parter: lemn

³⁹ Fotografie 2009 - Accesată la:

https://www.google.com/maps/@46.1750102,21.3134585,3a,75y,86.41h,79.71t/data=!3m8!1e1!3m6!1sk5ndS5h81KNcJiTmD48l-Q!2e0!5s20090701T000000!6shhttps:%2F%2Fstreetviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbnail%3Fcb_client%3Dmaps_sv.tactile%26w%3D900%26h%3D600%26pit%3D10,290416087409014%26panoid%3Dk5ndS5h81KNcJiTmD48l-Q%26yaw%3D86.4122102187595!7i13312!8i6656?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MTEzMC4wKXMDSoASAFQAw%3D%3D

- c - hol lateral

- Invelitoare: tabla ondulată
Se face precizarea că sala de spectacole, corpul administrativ și holul lateral nu au structuri independente.

- Fundații continue din beton simplu
- Structura verticală - Zidăria este realizată din cărămidă neconfinată
- Acoperiș: șarpantă din lemn
- Îvelitoare: tablă ondulată

- Fundații continue din beton simplu
- Structura verticală - metalică
- Îvelitoare: tablă

Se face precizarea că nu există o separație a structurilor corpurilor C2 și C3.

Figura 25. Volumetrie⁴⁰

⁴⁰ Accesat la:

⁴⁰ Accesat la: https://www.google.com/maps/place/Strada+Episcopiei,+Arad/@46.1756709,21.3127005,86a,35v,129.38h,54.8t/data=!3m1!1e3!4m6!3m5!1s0x474598f1d890b7f0x2b9a1508850bdcf9!8m2!3d46.1747496!4d21.3121197!16s%2Fg%2F1fycc0r?entry=ttu&_ep=EgoyMDI1MTEyYyMy4xIXMDSoASAFQAw%3D%3D

Din punct de vedere volumetric, imobilul prezintă o compoziție articulată prin două volume principale intersectate, ce configurează corpul C1. Volumul aflat la frontul stradal, dezvoltat parter + etaj, asigură relația directă cu spațiul public și continuitatea frontului construit. În prelungirea acestuia, perpendicular pe aliniament, se dispune volumul sălii de spectacole, cu o dezvoltare predominant orizontală în interiorul parcelei, adaptându-se adâncimii acesteia. Corpurile C2 și C3, cu funcțiuni de spații anexe, reprezintă extinderi alipite ulterior, contribuind la completarea funcțională a ansamblului. Acoperișul în sistem șarpantă, tratat unitar la nivelul percepției volumetrice, susține coerența formală a întregului ansamblu arhitectural.

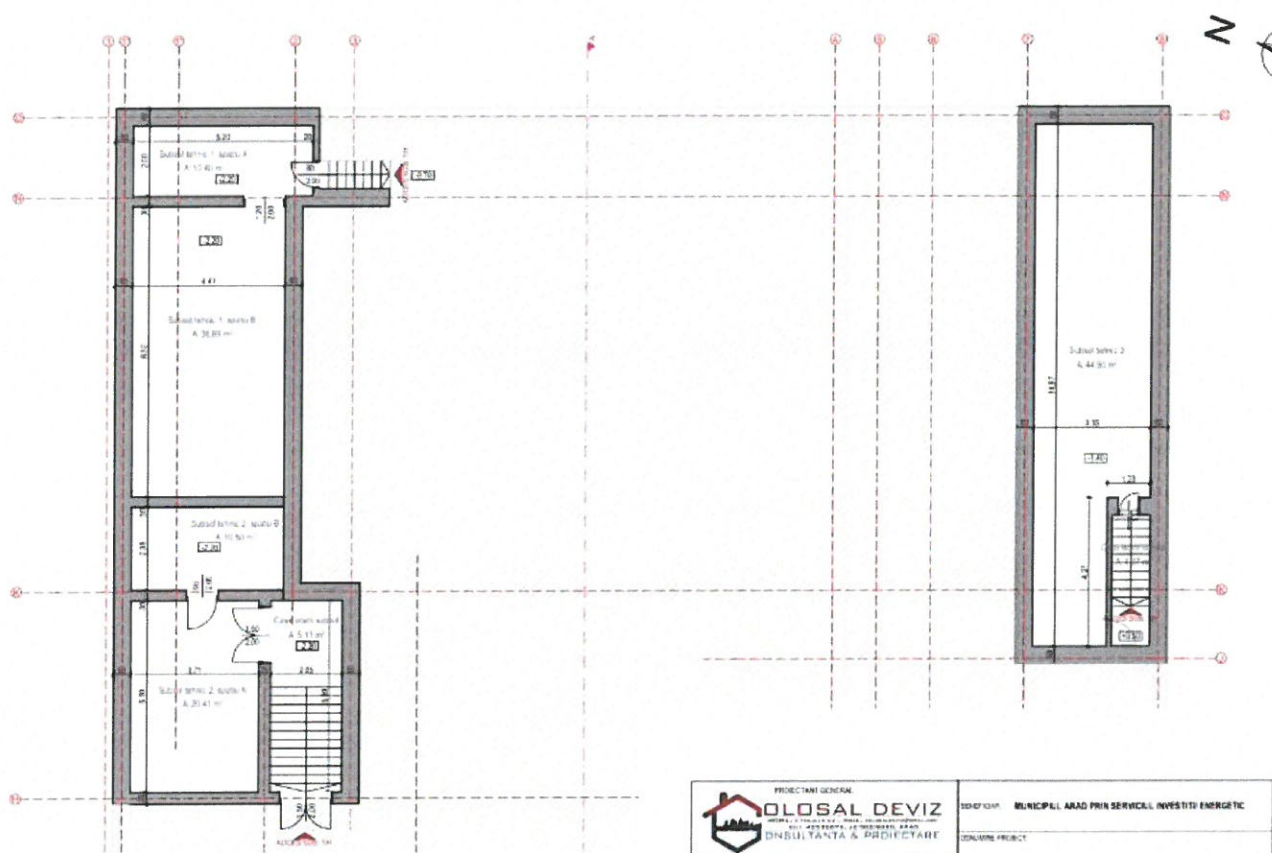

Figura 26 . Plan subsol existent

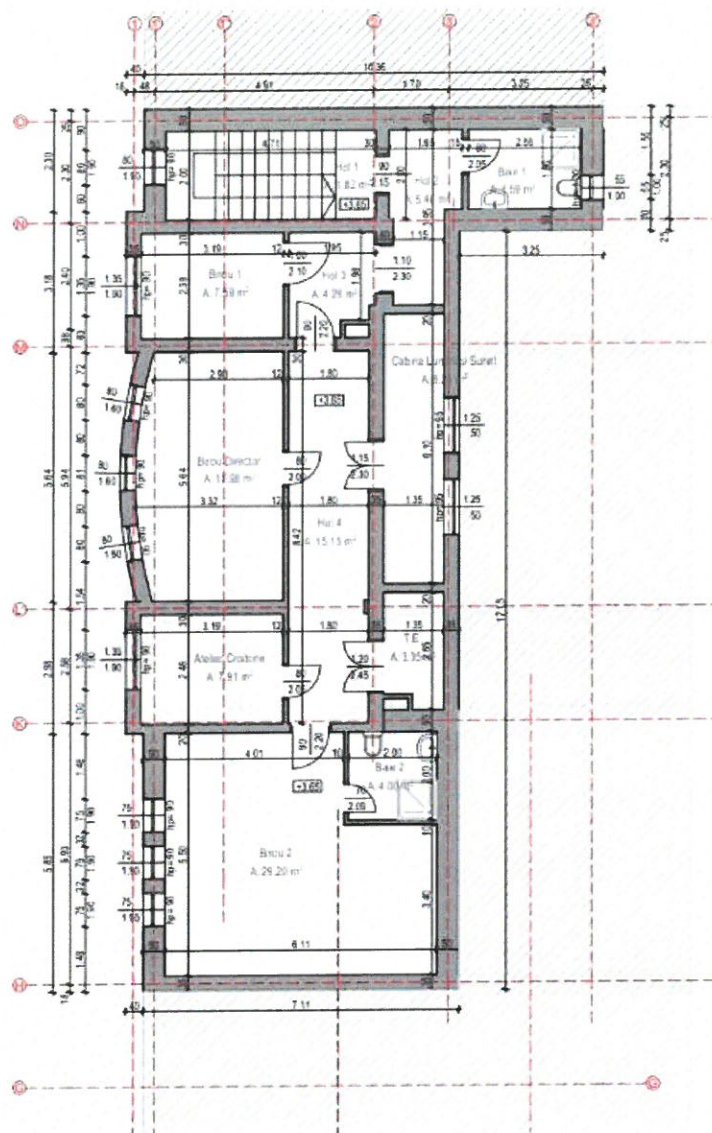
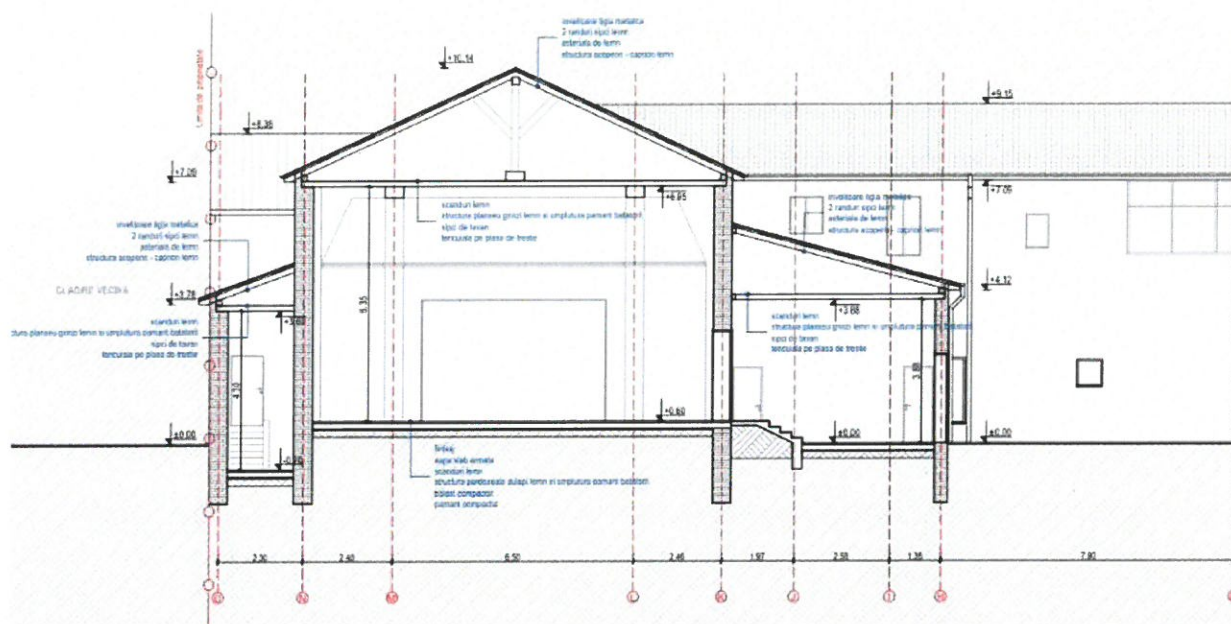

Figura 28. Plan etaj existent

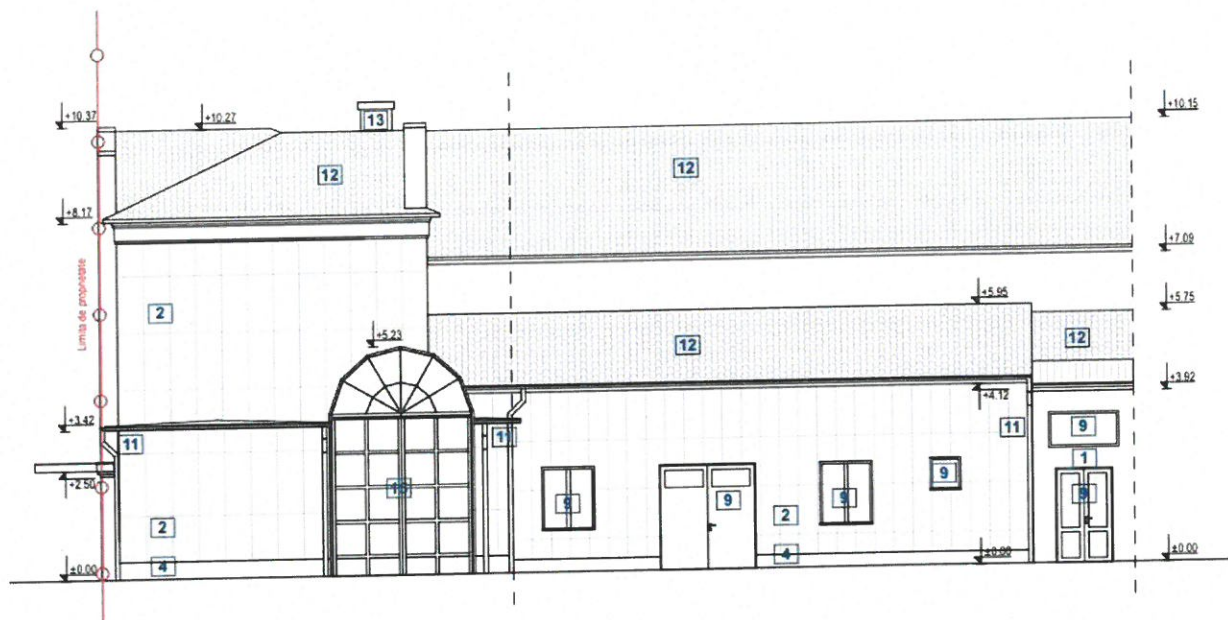

Figura 32. Fațada Str. Lucian Blaga

Fațada teatrului de marionete reflectă specificul stilului Art Deco prin claritate, simetrie și ritm geometric accentuat. Aceasta este dominată de volumetria simplă, cu linii rectilinii și proporții echilibrate, evidențiind o estetică sobru-elegantă, tipică perioadei interbelice. Elementele decorative sunt restrânse, dar precise, accentuând verticalele prin ancadramente subțiri și reliefuri geometrice stilizate, în timp ce golurile ferestrelor păstrează un ritm regulat și proporțional cu restul fațadei. Zona de acces este marcată, conferind claritate funcțională fără a încărca vizual fațada.

IV.2.Situația actuală - Starea de conservare a obiectelor

Degradările regăsite sunt produse de efectele distructive ale intemperiilor, infiltrațiilor și a deficiențelor de întreținere/exploatare precum și de intervențiile ulterioare multiple.

Se remarcă degradări-deficiențe la:

- Structura și volumul: Scena funcționează, dar prezintă uzură morală și fizică; structura de rezistență a podelei are degradări minore, însă platforma tehnologică și echipamentele scenotehnice (ridicare, lumini, sonorizare) sunt depășite.
- Sala de spectacol: mobilier și finisaje degradate din cauza învechirii materialului și uzurii.
- Holul și sala principală - decorațiuni degradate și estetică afectată de învechirea materialelor.
- Spațiile anexe: Atelierele de croitorie și producție decoruri prezintă finisaje deteriorate, mobilier și utilaje învechite, spații subdimensionate și organizare slabă.
- Fațade și acoperiș: Fațadele prezintă fisuri, exfolieri, tencuială desprinsă; acoperișul și șarpanta au degradări care cauzează infiltrații, afectând finisajele interioare și instalațiile.

Figura 33. Imagini actuale

Intervenții ulterioare conform studiului istoric și situației actuale

- Clădirea actualului Teatru de Marionete din Arad a fost proiectată și edificată în perioada 1928–1929, proiectată de arhitectul Dömötör László, cu funcțiunea inițială de Casă de Cultură a Industriașilor (Iparos Kultúrház).
- Sursele istorice menționează că edificiul a fost utilizat pentru: întruniri, adunări profesionale, dar și evenimente culturale și recreative. În holul principal al clădirii a fost amplasată o placă din marmură pe care erau înscrise numele finanțatorilor, iar spațiul era întregit de bustul din bronz al lui Reinhardt Johann, primul președinte al asociației.
- În etapa inițială (după înființare - 1951), teatrul de marionete își desfășura activitatea în clădirea fostului Cinematograf „Savoy” de pe strada Episcopiei, nu în actuala clădire a Teatrului de marionete.
- Odată cu apariția înregistrării sonore pe bandă magnetică (1954), modul de desfășurare al teatrului de marionete s-a schimbat, renunțându-se la orchestră și la acompaniamentul live, ceea ce a permis standardizarea coloanei sonore și o sincronizare mai precisă între jocul marionetelor și fundalul muzical. Astfel și utilizarea spațiului principal s-a schimbat.
- conform studiului asupra surselor iconografice istorice se remarcă intervenții asupra fațadei principale și de extindere, intervenții ce nu pot fi plasate concret în timp.
- 1971 - se menționează în „proiectul de buget pentru 1972” și cheltuieli pentru reparația instalației electrice, a instalației de apă și repararea instalației de încălzire centrală.

- Se menționează incidentul de avarie a clădirii produsă de spargerea unei țevi de apă caldă: „În momentul când s-a lucrat la introducerea încălzirii în teatru, din greșeală, într-o noapte, s-a spart o țevă cu apă caldă, și arhiva, care se găsea în apropiere, a fost distrusă iremediabil”⁴¹
- 1987-1990 - renovare capitală - „de la acoperiș până la pivnițe”⁴². Se menționează: mărirea scenei, renovarea cabinelor și aparatură tehnică de ultimă generație.
- Între 2003 și 2009, s-a realizat schimbarea învelitorii sălii principale, cu același material: tablă fâltuită, nevopsită. Ulterior, în 2015-2016 s-a realizat schimbarea întregii învelitori cu țiglă metalică roșie.

IV.3. Valența din punct de vedere al instanței istorice și estetice

Clădirea care adăpostește Teatrul de Marionete din Arad deține o semnificație importantă atât din perspectiva istorică, cât și estetică, reprezentând un exemplu elocvent de arhitectură publică interbelică în contextul urban al municipiului. Istoric, edificiul este asociat cu perioada dezvoltării industriale și culturale a Aradului, fiind proiectat și realizat între 1928–1929 de arhitectul Dömötör László pentru a adăposti **Casa de Cultură a Industriașilor (Iparos Kultúrház)**, rol important din punct de vedere al factorului economic al orașului, ca centru industrial de importanță regională și relevă preocuparea pentru dezvoltarea social-culturală a comunității industriașilor.

Valoarea estetică a clădirii se manifestă prin elementele caracteristice stilului **Art Déco**, păstrate în mare parte de-a lungul timpului, cum ar fi volumetria simplificată, accentele verticale, geometrizarea decorației și simetria fațadelor principale. Planimetria coerentă și structura bine păstrată, alături de detaliile decorative (ancadramente, cornișe, parapete), permit recunoașterea limbajului arhitectural modernist interbelic, în contrast cu intervențiile ulterioare, care au vizat funcționalitatea și adaptarea tehnică.

Din punct de vedere istoric, clădirea este un martor al evoluției culturale și urbane a Aradului, ilustrând modul în care instituțiile publice interbelice au răspuns necesităților sociale și profesionale ale comunității. Tranziția către funcțiunea de teatru pentru marionete subliniază capacitatea sa de adaptare și continuitatea rolului cultural în oraș, menținând astfel relevanța socială și simbolică de-a lungul decadelor.

Estetic, edificiul contribuie la coerența ansamblului urban și la definirea identității vizuale a zonei central. Intervențiile succesive nu au compromis integritatea estetică a volumului principal, permițând păstrarea diversității peisajului urban istoric.

În concluzie, clădirea Teatrului de Marionete prezintă **o valoare ridicată din punct de vedere al instanței istorice și estetice**, fiind relevantă atât ca martor al dezvoltării socio-economice și culturale a Aradului interbelic, cât și ca exemplu reprezentativ al limbajului arhitectural modernist târziu. Această dublă semnificație justifică interesul pentru conservarea, protejarea și punerea în valoare a imobilului în cadrul patrimoniului construit local.

IV.4. Analiza criterială a clădirii studiate

IV.4.1. Criteriul vechimii

Clădirea actualului Teatru de Marionete din Arad a fost proiectată și edificată în perioada 1928–1929, de arhitectul Dömötör László, având ca destinație originală Casa de Cultură a Industriașilor (Iparos Kultúrház). Funcțiunea sa inițială, specifică contextului socio-profesional interbelic, a fost aceea de a găzdui întruniri, adunări profesionale, precum și diverse manifestări culturale și recreative. Holul principal era îmbogățit printr-o placă din marmură ce consemna numele finanțatorilor proiectului și prin bustul din bronz al lui Reinhardt Johann, primul președinte al asociației industriale. Imobilul are o vechime de aproape un secol, păstrându-și elemente specifice arhitecturii interbelice.

De-a lungul timpului, au avut loc mai multe intervenții, determinate de schimbarea funcțiunii și de necesitatea adaptării la cerințele tehnice moderne. Se menționează că în 1971 s-au realizat reparații la instalațiile interioare (electrică, apă, încălzire). O etapă semnificativă o reprezintă renovarea capitală din perioada 1987–1990, care a cuprins modernizarea completă „de la acoperiș până la pivnițe”, inclusiv mărirea scenei, reamenajarea cabinelor și instalarea unor echipamente tehnice contemporane perioadei. În intervalul 2003–2009 s-a realizat înlocuirea învelitorii sălii, iar în 2015–2016 s-a optat pentru o nouă schimbare completă a învelitorii, adoptându-se țigla metalică roșie.

⁴¹ Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>, pag. 88

⁴² Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>, pag. 168

Deși volumetria principală a clădirii rămâne recognoscibilă în forma sa inițială, există elemente de fațadă și părți extinse ale imobilului care indică intervenții ulterioare, atestate prin analiza iconografică, dar dificil de încadrat cronologic exact. Păstrarea unor trăsături stilistice Art Déco permite identificarea vechilor componente arhitecturale interbelice, în contrast cu adăugirile și modernizările ulterioare.

Etapa inițială a construcției din perioada interbelică rămâne definitorie pentru identitatea arhitecturală a imobilului, reprezentând baza structurală și stilistică. Intervențiile ulterioare — în special cele ulterioare și renovarea amplă din 1987–1990 — au modificat în principal elemente funcționale și de echipare tehnică. Modificările recente asupra acoperișului au influențat doar parțial imaginea volumetrică a clădirii.

Construit inițial cu funcțiunea de „Casă de Cultură a Industriașilor”, imobilul aparține tipologiei de arhitectură publică socio-culturală interbelică, iar schimbarea funcțiunii, după anul 1951, într-un teatru de marionete, ilustrează adaptabilitatea sa la programe culturale moderne.

Potrivit criteriului vechimii, clădirea se încadrează în categoria cu **valoare mică**, conform metodologiei de evaluare, și păstrează încă numeroase elemente originale din perioada interbelică.

IV.4..2. Criteriul referitor la valoarea arhitecturală, artistică și urbanistică

Din punct de vedere arhitectural, clădirea prezintă o coerență planimetrică și structurală relativ bine păstrată, deși s-a intervenit prin modificări atât la nivel planimetric cât și la fațade, de-a lungul timpului. Construcția își menține, în linii generale, forma volumetrică inițială, iar planimetria păstrează configurația originală, modificările fiind în principal funcționale: reorganizarea accesului principal și extinderea cu spații suplimentare necesare funcțiunii pe care o adăpostea. Concepția tehnică a clădirii reflectă soluții adaptate evoluției funcționale, fără a compromite integritatea structurală a corpului principal.

Reprezentativitatea clădirii este clară pentru perioada modernismului târziu și, în special, pentru stilul Art Deco, prin volumetria simplificată, accentele verticale pronunțate, geometrizarea decorației și simetria monumentală a fațadei. Clădirea se înscrie astfel într-un context istoric în care trecerea de la eclectic la limbajul modernist era vizibilă în arhitectura instituțională.

Semnificația sa pentru aria istorico-geografică locală este evidențiată prin păstrarea unor elemente distinctive ale decorului modernist în cadrul peisajului urban, integrându-se armonios în ansamblul edificiilor cu valoare istorică din zonă. Plastica arhitecturală a fațadelor și a interioarelor reflectă, în mare parte, limbajul stilistic original: cornișele, ancadramentele ferestrelor și unele elemente decorative au fost păstrate, iar intervențiile ulterioare, cum ar fi modificarea golurilor de la parter sau extinderea copertinei, s-au realizat cu respectarea proporțiilor și a ritmului fațadei. Componenta artistică valoroasă este reprezentată de reliefurile discrete, parapetele masive și ancadramentele clar conturate. Împrejmuirea inițială a fost transformată, dar cu păstrarea porții de acces în poziția și, posibil, materialul original, integrând astfel construcția realizată ulterior - extinderea în frontul stradal.

Valoarea diferitelor părți componente este echilibrată, predominând elementele care conferă caracterul instituțional și modernist al imobilului. Relația cu contextul urban și natural este una de continuitate, clădirea menținând legătura cu construcțiile adiacente, contribuind la coerența ansamblului urban. În același timp, imobilul este reprezentativ pentru tipologiile instituționale ale perioadei, reflectând politici urbane și programe arhitecturale specifice modernismului interbelic.

Calificativul acordat în baza criteriului referitor la valoarea arhitecturală, artistică și urbanistică sunt: **Mare**

IV.4.3. Criteriul frecvenței (raritate și unicitate)

Municipiul Arad dispune de un patrimoniu construit relevant, în care, pe lângă monumentele istorice consacrate ale secolelor XVIII–XIX, se remarcă o componentă semnificativă aparținând primei jumătăți a secolului XX. Arhitectura interbelică, fie reprezentată prin clădiri clasate, fie manifestată în structura urbană a locuințelor și instituțiilor publice, contribuie la definirea evoluției moderne a orașului. Dată fiind concentrarea majorității monumentelor istorice în zona centrală, edificiile interbelice și moderniste devin repere importante ale identității vizuale și istorice locale, cu atât mai mult cu cât acestea prezintă un grad ridicat de vulnerabilitate în fața degradărilor, intervențiilor inadecvate sau a pierderii.

În acest context, clădirea care adăpostește Teatrul de Marionete se evidențiază prin funcțiunea sa specifică, rar întâlnită la nivel local și regional. Existența unei săli de spectacol dedicate exclusiv teatrului de marionete — funcțiune păstrată neîntrerupt de-a lungul decadelor — conferă imobilului un caracter de patrimoniu cultural viu, nu doar o valoare edilitară. Astfel, continuitatea activității artistice, prezența unui public constant și integrarea în circuitul cultural urban consolidează statutul clădirii ca element distinctiv și valoros în cadrul peisajului arhitectural arădean.

Din punct de vedere al valorii arhitecturale sau al amplasamentului în țesutul urban, imobilul nu poate fi considerat unic; totuși, raritatea sa decurge din asocierea dintre funcțiunea inițială, specificitatea acesteia și permanența utilizării sale. În raport cu criteriul frecvenței (raritate și unicitate), clădirea poate fi astfel apreciată printr-un calificativ mediu, argumentat prin rolul său cultural constant și contribuția la identitatea urbană actuală a municipiului Arad.

IV.4.4. Criteriul valorii memorial -simbolice

Clădirea Teatrului de Marionete din Arad deține o valoare memorial-simbolică semnificativă pentru comunitate, consolidată prin continuitatea funcțiunilor culturale care i-au modelat istoria. Inițial concepută ca Casa de Cultură a Industriașilor (Iparos Kultúrház), edificiul era direct asociat cu statutul Aradului ca important centru industrial în prima jumătate a secolului al XX-lea. Astfel, clădirea a reprezentat încă din perioada interbelică un loc al dezvoltării culturale, sociale și profesionale a unei categorii esențiale pentru economia locală.

Trecerea ulterioară către funcțiunea de teatru pentru copii și marionete nu a făcut decât să păstreze caracterul său comunitar și deschiderea către public, transformându-l într-un spațiu al educației afective și artistice pentru generații succesive. Relația afectivă a publicului este amplu documentată în mărturii contemporane, inclusiv în mediul online, unde locuitorii evocă atmosfera spectacolelor și semnificația personală a vizitelor în acest loc, perceput ca un reper familiar și îndrăgit al orașului.

Prin urmare, valoarea memorial-simbolică a imobilului se construiește atât pe continuitatea funcțiunilor culturale relevante pentru identitatea urbană a Aradului, cât și pe rolul său important în memoria colectivă a comunității. Aceste aspecte argumentează încadrarea clădirii într-o categorie **cel puțin medie, dacă nu ridicată**, conform criteriului de evaluare privind valoarea memorial-simbolică în patrimoniul construit local.

IV.4.5. Concluzii analiza criterială

Imobilul care adăpostește în prezent Teatrul de Marionete din Arad reprezintă un exemplu relevant de arhitectură publică interbelică, proiectat în perioada 1928–1929 de arhitectul Dömötör László pentru a servi ca spațiu socio-cultural destinat comunității industriașilor arădeni. Deși supus unor intervenții succesive de adaptare funcțională și reparații necesare și renovare, clădirea își păstrează în bună măsură identitatea arhitecturală inițială, elementele definitorii Art Déco fiind încă perceptibile în volumetrie și în detaliile fațadelor.

Evaluarea efectuată evidențiază faptul că etapa de construcție interbelică rămâne esențială pentru caracterul imobilului, intervențiile ulterioare vizând cu precădere modernizarea tehnică și funcțională, fără a afecta radical expresia arhitecturală a corpului principal.

Din perspectiva valorii arhitecturale, artistice și urbanistice, clădirea este reprezentativă pentru modernismul târziu interbelic și pentru integrarea armonioasă în peisajul urban istoric. Adaptabilitatea sa funcțională confirmă atât robustețea soluțiilor inițiale, cât și relevanța construcției în context contemporan.

În ceea ce privește criteriul frecvenței, imobilul se remarcă prin specificitatea funcțiunii sale culturale, rar întâlnită la nivel local și regional, și prin menținerea acesteia pe parcursul a mai multor decenii. Astfel, clădirea se încadrează într-un nivel mediu de raritate, asociat patrimoniului cultural viu și identității urbane actuale.

Valoarea memorial-simbolică este susținută atât de importanța istorică a funcțiunii inițiale, într-un oraș cu tradiție industrială puternică, cât și de atașamentul comunității față de activitatea teatrală desfășurată aici. Percepția publică prezintă confirmă rolul afectiv și cultural al edificiului, motiv pentru care se poate considera că acesta posedă o valoare memorială cel puțin medie, dacă nu ridicată.

Prin analiza tuturor criteriilor, Teatrul de Marionete din Arad se evidențiază ca un element valoros al patrimoniului construit interbelic (cu valoare medie), cu contribuții importante la dezvoltarea culturală, socială și urbană a municipiului. Menținerea, protejarea și punerea în valoare a clădirii rămân obiective esențiale pentru conservarea identității arhitecturale și a memoriei colective a Aradului.

V SITUAȚIA PROPUȘĂ

Proiectul propune „REABILITARE CLĂDIRE TEATRU MARIONETE ARAD”.

LUCRARI EXTERIOARE:

- Reabilitarea fațadelor în conformitate cu CU 963/20.06.2024 se interzic reparațiile la tencuieli existente cu tencuieli de mortar pe baza de ciment. Reparațiile la tencuielile existente se vor realiza doar cu tencuieli cu mortar pentru asanare, pe baza de var. Nu se admite termoizolarea suplimentară nici la interior, nici la exterior;
- Lucrări de intervenție asupra șarpantei în conformitate cu cerințele din CU 963/20.06.2024;

- Refacerea jgheburilor, burlanelor si racordarea lor la canalizarea pluviala existenta;
- Refacerea streasinelor deteriorate;
- Restaurarea / inlocuirea tamplariei (dupa caz);
- Restaurare componente artistice (dupa caz);
- Repozarea cablurilor functionale sau nefunctionale de pe fatade;
- Iluminat arhitectural;
- Se interzice amplasarea instalatiilor de clima / ventilare si a celor de productie a energiei alternative pe acoperisuri sarpanta sau fatade la locuri vizibile,

LUCRARI INTERIOARE:

- Reamenajare scena;
- Inlocuire scaune sala spectacol;
- Amenajarea spatiilor utilitare necesare functionarii salii de spectacol;
- Reabilitarea / schimbarea pardoselilor;
- Reparatii in vederea inalturarii infiltratiilor;
- Lucrari de termoizolatie la placa pe sol si planseu;
- Restaurarea / inlocuirea tamplariei (dupa caz);
- Schimbarea corpurilor de iluminat;
- Se vor reface toate tencuielile si zugravelile deteriorate, se vor zugravi toate spatiile interioare;
- Modernizare grupuri sanitare;
- Lucrari aferente instalatiilor;
- Modernizare si interventii asupra utilitatilor aferente obiectivului;
- Dotari interioare – instalatii, echipamente si dotari, inclusiv pentru asigurarea conditiilor de sonorizare, climatizare, siguranta la foc, antiefractie;
- Dotarea infrastructurii culturale cu: mobilier, elemente pentru protejarea, expunerea, inclusiv depozitarea in conditii adecvate a exponatelor;
- Crearea de facilitati / adaptarea cladirii pentru a asigura accesul pentru toate persoanele, inclusiv pentru cele cu dizabilitati sau aflate in situatie de handicap temporar, persoane sau copii, precum: rampe de acces, ascensoare, platforme mobile, sisteme de ghidaj si orientare, sisteme de avertizare luminoasa, covoare tactile, indicatii in Braille si exponate care pot fi atinse sau alte masuri suplimentare de dezvoltare durabila (masuri obligatorii);

VI CONCLUZII

Clădirea actualului Teatru de Marionete din Arad a fost proiectată și edificată în perioada 1928–1929 de arhitectul Dömötör László, având inițial funcțiunea de Casă de Cultură a Industriașilor (Iparos Kultúrház), reprezintă un exemplu semnificativ de arhitectură publică interbelică, păstrând elemente definitorii Art Déco și volumetria generală inițială. Sursele istorice atestă utilizarea edificiului pentru întruniri, adunări profesionale, precum și pentru evenimente culturale și recreative. Deși a suferit intervenții funcționale și tehnice de-a lungul timpului, identitatea arhitecturală rămâne clară, iar adaptabilitatea sa confirmă relevanța construcției în context contemporan.

Studiul surselor iconografice indică intervenții asupra fațadei principale și extinderi, deși acestea nu pot fi datate cu precizie. În 1971, „proiectul de buget pentru 1972” menționează lucrări de reparație a instalațiilor electrice, a instalației de apă și a sistemului de încălzire centrală. O renovare capitală a avut loc între 1987 și 1990, acoperind întregul edificiu „de la acoperiș până la pivnițe”, incluzând mărirea scenei, renovarea cabinelor și modernizarea aparaturii tehnice. În perioada 2003–2009, s-a schimbat învelitoarea sălii principale cu tablă fâltuită, nevopsită, iar între 2015–2016 aceasta a fost înlocuită cu țigla metalică roșie, completând astfel ultimele intervenții majore asupra clădirii.

Astfel, istoricul clădirii reflectă atât valoarea sa inițială ca edificiu cultural interbelic, cât și adaptările succesive la noile funcțiuni și tehnologii, păstrând în același timp caracterul său reprezentativ în peisajul urban al Aradului.

Per ansamblu, Teatrul de Marionete este un element valoros al patrimoniului construit interbelic arădean, cu contribuții semnificative la dezvoltarea culturală, socială și urbană a municipiului, iar conservarea și punerea în valoare a clădirii rămân priorități esențiale pentru protejarea identității arhitecturale și a memoriei colective.

Intervenția asupra edificiului trebuie abordată într-o manieră holistică. Astfel, adaptarea spațiilor la cerințele funcționale actuale specifice unui imobil cu funcțiuni publice este permisă, însă cu respectarea unor condiții

esențiale. Dintre acestea, prioritară este conservarea elementelor și a materialelor originale identificate, indiferent de transformările propuse.

Indiferent de opțiunea de intervenție aleasă, se va ține cont de evoluția istorică a clădirii. În acest sens, eliminarea elementelor originale identificate, în favoarea menținerii unor adaosuri ulterioare, este permisă doar în situațiile în care această decizie este riguros justificată din punct de vedere funcțional, tehnic sau prin alți factori pertinenti.

Legat de parcelă, pe baza surselor documentare disponibile în prezent, nu se poate realiza o analiză completă și detaliată a evoluției istorice a parcelei. Totuși, se poate afirma că inițial, aceasta constituia o parcelă de colț de dimensiuni mai mari, ulterior divizată — posibil în mai multe etape — ca răspuns la transformările funcționale ale zonei și la necesitățile generate de utilizările succesive.

Restricțiile, permisivitățile și recomandările cuprinse în prezentul studiu vor fi interpretate și aplicate în corelare cu informațiile și concluziile oferite de studiile conexe: studiul de parament și evaluarea componentelor cu valoare arhitecturală și artistică. Integrarea acestor rezultate asigură o fundamentare riguroasă a intervențiilor propuse, contribuind la protejarea caracteristicilor definitorii ale obiectului de patrimoniu și la menținerea coerenței valorice a ansamblului construit.

VII RESTRICȚII, PERMISIVITĂȚI ȘI RECOMANDĂRI

RESTRICȚII GENERALE

Intervenții admise cu condiții :

- Orice intervenții se vor realiza în concordanță cu aspectul general al zonei și cu păstrarea și restaurarea construcției existente în conformitate cu particularitățile stilului arhitectural din care face parte.
- Intervențiile se vor realiza cu recuperare de material.

Intervenții interzise :

- Pastișele arhitecturale sau imitarea stilurilor istorice pentru intervenții.
- desființarea în totalitate a părților de construcție a corpului C1
- se interzice demolarea în întregime a clădirii. Izolat, se pot desface acele elemente parazitare, identificate prin prezentul studiu care nu fac parte din arhitectura originală sau care reprezintă un factor constant de degradare.
- sunt excluse intervențiile la fațade cu mortare pe bază de ciment, acolo unde nu se poate dovedi compatibilitatea cu materialele și tehnicile originare și unde există soluții alternative, mai puțin invazive și mai ușor reversibile.

Conservare

- Se va păstra tot materialul istoric identificat,
- Pe tot parcursul intervențiilor de decopertare și desfacere se va continua studiul asupra clădirii, efectuat de către specialist.
- Se vor implementa soluții pentru eliminarea surselor de degradare

Demolare/desfacere

- se pot propune înspre demolare/desfacere DOAR elementele/ părțile de elemente care, din cauza degradărilor grave, nu mai prezintă siguranță și stabilitate și nu mai pot fi reutilizate sub nicio formă, cele care reprezintă un constant factor de degradare a edificiului sau cele care nu fac parte din arhitectura originală și depreciază aspectul de ansamblu al clădirii.
- elementele desfăcute vor fi inventariate și analizate.
- se vor restaura și reutiliza elementele originale identificate la fața locului.
- se recomandă repunerea pe poziție a elementelor dislocate care pot fi reutilizate.

Înlocuire

- se permite înlocuirea elementelor de construcție în cazul în care rezistența și stabilitatea elementului și integritatea materialului a fost compromisă.

Instalații

- se vor repositiona toate elementele de instalații care au un efect vizual negativ asupra esteticii fațadelor și interioarelor.
- toate instalațiile vor fi poziționate în funcție de elementele fațadelor în așa fel încât impactul asupra esteticii fațadei să fie minim.
- pentru instalațiile interioare se va avea în vedere conformația spațiilor interioare. Dacă este posibil, se recomandă urmarea traseelor existente a instalațiilor, dacă acestea nu afectează negativ imaginea spațiilor interioare, iar dacă sunt necesare noi trasee, acestea se vor realiza în așa fel încât impactul asupra spațiilor interioare să fie minim.
- În orice variantă de intervenție, instalațiile specifice funcțiunii se vor realiza după necesitate.

Accesibilitate:

- se va avea în vedere ca prin volumetrie, amplasare, formă, elementele nou propuse pentru facilitarea accesibilității tuturor persoanelor, să nu influențeze negativ imaginea de ansamblu a edificiului și să nu acapareze elementele arhitecturale originale.

VII .1. Structură de rezistență și elemente constructive

Consolidare infrastructură și suprastructură

- Se vor respecta toate prevederile expertizei tehnice
- intervențiile realizate se recomandă să fie vizibile și ușor de identificat ca etapă ulterioară în istoria clădirii.
- consolidarea structurii de rezistență (dacă este cazul) se recomandă a se realiza într-o formă cât mai neinvazivă, care să nu afecteze aspectul exterior al construcției.
- Intervențiile asupra planșeului din lemn al sălii de spectacole presupun procese tehnice complexe și îndelungate, implicând consecințe structurale, funcționale și estetice semnificative (tavanul casetat având decorație). Din acest motiv, operațiunile de consolidare se recomandă a se limita strict la acele lucrări considerate indispensabile pentru asigurarea stabilității și siguranței structurii, orice intervenție fiind justificată doar în situațiile în care se dovedește absolut necesară.
- se va asigura rezistența și stabilitatea globală a clădirii prin intervenții care să nu influențeze aspectul exterior iar la interior să nu participe negativ spațiile interioare prin obturarea vizibilității și a fluxurilor de circulații.
- consolidarea pereților din zidărie de cărămidă (dacă este cazul) se recomandă a se realiza din interior, fără afectarea conformației spațiilor interioare și a ornamentațiilor existente.
- se va păstra și reutiliza materialul istoric existent, cât timp integritatea materialului nu a fost compromisă. În cazul în care un element nu mai prezintă stabilitate și materialul nu mai prezintă calitatea necesară, acesta va fi înlocuit, în totalitate sau în segmente, în funcție de starea de conservare.
- Intervențiile vor fi executate în strictă conformitate cu prevederile expertizei tehnice.

VII .2. Acoperiș și învelitoare

- Se va păstra forma actuală a acoperișului corpului C1, eventualele extinderi/completări se vor realiza în spiritul clădirii prin desfacerea elementelor parazitare sau în scopul reîntregirii volumetriei originale. Orice intervenție de adăugire se va realiza punând în valoare construcția principală (C1) și într-un limbaj distinct - modern, ușor recognoscibil ca etapă ulterioară în evoluția clădirii.
- Intervențiile noi este necesar a fi vizibile și ușor recognoscibile ca etapă ulterioară a clădirii.
- Culoarele și texturile materialelor recomandate pentru acoperiș sunt cele naturale obținute prin prelucrarea primară a acestora, în funcție de materialele originale/inițiale. În cazul corpului C1, sursele disponibile studiate prezintă învelitoarea din tablă fâltuită, însă nu avem certitudinea că acesta a fost materialul original. **Dacă este necesară înlocuirea învelitorii, se recomandă implementarea soluției cu tablă fâltuită pentru a păstra etapa istorică identificată în sursele istorice și mai ales pentru a nu aduce greutate suplimentară asupra structurii existente.**

- Se interzic intervențiile care prin natura lor nu păstrează fațadele și elementele clădirii existente. Se interzice orice acțiune care nu asigură conservarea clădirii existente.
- Se interzice folosirea improprie a materialelor de construcție

VII.3. Fațade

- Abordarea va fi una holistică, la nivel de edificiu, cu păstrarea și restaurarea fațadelor existente.
- Intervențiile cu elemente noi este necesar să fie vizibile și ușor de identificat ca etapă ulterioară în istoria clădirilor.
- În ceea ce privește fațada principală, conform celor constatate în cadrul studiului, se evidențiază o intervenție ulterioară constând în tencuirea/placarea suprafeței și introducerea unei trame decorative care nu făcea parte din imaginea arhitecturală originală, dar face parte din istoria clădirii. Se recomandă conservarea fațadei principale în configurația sa actuală, incluzând intervențiile ulterioare, acestea reprezentând martori valoroși ai etapelor succesive de evoluție istorică a imobilului.
- Se vor păstra toate elementele originale identificate (ancadramente, ornamentații)
- Se vor restaura toate elementele de decorație identificate.
- Materialul și cromatica implementate se vor face în baza studiului de parament.
- În cazul intervențiilor de revenire la varianta originală, se vor utiliza elementele martor de la fața locului.
- Nu se permite termoizolarea pe fața exterioară a peretelui fațadei principale.
- Se recomandă păstrarea tâmplăriei de pe fațada principală (identificate în prezentul studiu). Înlocuirea acesteia se poate face numai în cazul în care restaurarea acesteia nu mai este posibilă din cauza degradărilor grave. Pentru restaurarea tâmplăriei se va urmări înlocuirea de părți din elemente, numai dacă integritatea materialului a fost total compromisă, iar recuperarea părții respective este imposibilă.
- Culoarele și texturile materialelor pentru fațade vor fi alese în funcție de suportul existent, de materialele originale/inițiale și de registrele existente.
- Zugrăvelile vor fi în culorile adecvate după culoarea inițială sau anterioară identificată. În cazul în care nu se poate confirma culoarea inițială se pot alege culori pentru zugrăveli astfel încât acestea să fie nuanțe pastel cu tonalități care prin refracție/reflexie să nu sufere distorsiuni de percepție a culorii și să fie în concordanță cu cele identificate în zona istorică.
- Orice intervenție asupra fațadelor se va realiza în spiritul clădirii și nu va afecta vizual estetica ansamblului fațadelor ce se află în aceeași compoziție perspectivală.
- Intervențiile cu elemente noi de fațadă se vor supune ritmicii și tipologiei elementelor existente.

Intervenții interzise :

- Se interzice orice acțiune care nu asigură conservarea construcției existente.
- Se interzice orice intervenție care nu respectă principiile conservării și restaurării.
- Realizarea de goluri noi în fațada principală nu este permisă (inclusiv pentru amenajare accese și/sau vitrine fixe) decât dacă aceasta presupune revenirea la situația originală a edificiului.
- Se interzic intervențiile care schimbă conformarea inițială sau dintr-o etapă ulterioară a fațadei principale.
- Se interzic reparații de tencuieli și finisarea exterioară pe părți componente separate ale clădirilor. Operațiunile se vor realiza pe toate fațadele în totalitatea planului acestora, în mod corelat cu eventualele reparații ce țin de alte părți ale construcțiilor pentru eliminarea cauzelor degradărilor.
- Se interzic reparațiile la tencuieli existente cu tencuieli din mortar pe bază de ciment, dacă nu se poate dovedi compatibilitatea cu stratul suport.
- Se interzice desfacerea în totalitate a tencuielilor istorice/inițiale.
- Se interzic intervențiile care schimbă conformarea inițială a fațadei principale prin schimbarea finisajelor (de exemplu, placări cu alte materiale a paramentelor finisate cu tencuială, demontarea placărilor existente, aplicarea tencuielilor mozaicate) și prin aplicare de termosistem.
- Se interzic culorile saturate și nuanțele nespecifice zonei istorice, decât dacă acest lucru este specificat într-un studiu conex (parament) .

VII.4. Interioare

- se vor păstra și restaura elementele identificate ca fiind originale: Scări, panotaj, mână curentă, tâmplării, ornamentații, șamd.
- intervențiile interioare se vor realiza pe cât posibil cu respectarea compartimentărilor interioare inițiale.

- Se vor menține și proteja elementele de finisaj interior valoros, inclusiv elementele originale de decorație interioară. Restaurarea acestora se va realiza cu tehnici tradiționale. Se vor utiliza materiale tradiționale specifice spațiului respectiv de cea mai bună calitate pentru finisaj (tencuieli, amorse, gleturi, zugrăveli)
- Se permit lucrări de recompartimentare interioară la corpul C1 doar dacă acestea respectă granulația (mărimea, proporția) spațiilor interioare originale și/sau acest fapt este necesar pentru buna funcționare a clădirii.
- Toate finisajele vor fi compatibile cu materialul suport și se vor încadra în specificul funcțional arhitectural ca și material, și culoare.

VIII RECOMANDĂRI

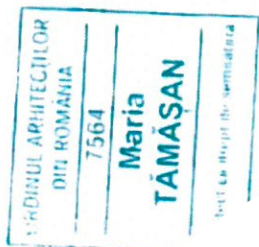
- Intervențiile de consolidare, restaurarea, conservarea, și modernizarea edificiului, în vederea punerii în valoare vor viza întreg edificiul, proiectul fiind unul holistic.
- Pe parcursul lucrărilor se va continua studiul asupra clădirii, realizat de personal de specialitate în vederea identificării materialelor și tehnicilor reprezentative de construire care pot pune în evidență elemente originale ale construcției. Acest lucru se va realiza în faza de desfacere și eliminare a finisajelor sau materialelor degradate.
- Dacă înlocuirea planșeului este iminentă, propunem a se lua în considerare, ca variantă, înlocuirea planșeului existent cu efectuarea lucrărilor în așa fel încât să se păstreze șarpanta existentă.

Întocmit,

Însușit,

conf.univ. dr. Arh. MARIA TĂMĂȘAN,

prof.univ.dr. TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU

arh. IULIA ALEXANDRA VARGA

Fișa analitică
de inventariere a monumentelor și ansamblurilor istorice
conf. Norme metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice (ORDIN 2260/18.2008)
TEATRUL DE MARIONETE, Arad

1. IDENTIFICARE:

1.1.	Cod LMI:	Conform PUZ CP Zona Monumente Protejate Arad, aprobat prin HCLM 201/2014, amplasamentul se situează în ZIR nr. 2, SIR 22, Lm III 19 - construcții cu regim de înălțime P, P+Ep, imobile construcții categoria III cu valoare ambientală ce pot fi modificate pentru ameliorare până la un regim maxim de înălțime P+2.
1.2.	Categorie	Construcție cu valoare istorică medie
1.3.	Denumire oficială	Teatrul de marionete Arad

2. LOCALIZARE ADMINISTRATIVĂ

2.1.	Stat	România (RO)
2.2.	Județ	Arad (AR)
2.3.	Localitate	Arad
2.4.	Cod poștal	310023
2.5.	Stradă, nr. actuale	mun. Arad, str. Episcopiei, nr. 15
2.6.	Localitate anterioară	-
2.7.	Strada/nr anterioare	Batthyány utca
2.8.	Coordonate geografice	46.1751837391524, 21.31400236229706
2.8.1	Referințe geografice	-
2.8.2	Identificare cartografică	CF nr. 325578 Arad
2.8.3	Sistem cartografic utilizat	-
2.8.4	Coordonate Y, X, Z	-

3. TIP DE PROPRIETATE

3.1	Stat	-
3.1.1	Proprietate publică a statului	- Municipiului Arad, domeniul public, intabulare drept de administrare pe o perioadă de 5 ani în favoarea Teatrului Clasic Ioan Slavici Arad.
3.1.2	Proprietate privată a statului	-
3.2	Mixt	-
3.3	Privat	-

4. DATARE

4.1.	Epocă	Începutul secolului XX
4.1.1.	Datate început	-
4.1.2.	Datate sfârșit	-
4.2.	Datate prin perioade	-
4.3.	Datate prin intervale de date	-
4.4.	Datate precisă	1928-1929

5. ISTORIC. PERSOANE ȘI EVENIMENTE ASOCIATE ISTORIEI MONUMENTULUI

5.1.	Istoric	Clădirea care adăpostește Teatrul de Marionete din Arad deține o semnificație importantă atât din perspectiva istorică, cât și estetică, reprezentând un exemplu elocvent de arhitectură publică interbelică în contextul urban al municipiului. Istoric, edificiul este asociat cu perioada dezvoltării industriale și culturale a Aradului, fiind proiectat și realizat între 1928–1929 de arhitectul Dömötör László pentru a adăposti Casa de Cultură a Industriașilor (Iparos Kultúrház), rol important din punct de vedere al factorului economic al orașului, ca centru industrial de importanță regională și relevă preocuparea pentru dezvoltarea social-culturală a comunității industriașilor. Valoarea estetică a clădirii se manifestă prin elementele caracteristice stilului Art Déco, păstrate în mare parte de-a lungul timpului, cum ar fi volumetria simplificată, accentele verticale, geometrizarea decorației și simetria fațadelor principale. Planimetria coerentă și structura bine păstrată, alături de detaliile decorative (ancadramente, cornișe, parapete), permit recunoașterea limbajului arhitectural modernist interbelic, în contrast cu intervențiile ulterioare, care au vizat funcționalitatea și adaptarea tehnică.
------	---------	---

		• Data de 7 mai 1951 marchează debutul oficial al activității scenice a Teatrului de Marionete Arad, moment consemnat prin reprezentarea piesei <i>Galoșul fermecat</i>, de G. I. Matveev, producție realizată în acord cu orientările repertoriale ale perioadei. Montarea a beneficiat de colaborarea unor profesioniști de la Teatrul Țandărică din București: regia a fost semnată de Sanda Diamantescu, iar scenografia de Aurel Brătășanu și Anton Wilke. Muzica originală, compusă de Edgar Cosma, acompania reprezentația în timp real, fiind interpretată de actorul Mișu Drăgoi de la Teatrul de Stat Arad. • Teatrul de Marionete din Arad este funcțional din anul 1951, inițial ca secție în cadrul Teatrului de Stat Arad, consolidându-și treptat rolul în peisajul cultural al orașului și al teatrului de animație din România. • Documentele de epocă din anul 1951 relevă faptul că activitatea Teatrului de Marionete „Prichindel” era organizată după un program regulat, cu reprezentații în limba română și în limba maghiară, adresându-se publicului infantil al orașului. Instituția era definită ca o formă de divertisment cultural destinat copiilor, însă rolul său principal era acela de instrument educativ integrat politicilor culturale ale statului. Repertoriul și mesajele spectacolelor erau concepute astfel încât să sprijine formarea „tineretului muncitor”, valorizând teme precum dreptatea socială, disciplina, devotamentul față de colectiv și opoziția față de „dușmanii” ordinii politice. • În această etapă inițială, teatrul își desfășura activitatea în clădirea fostului Cinematograf „Savoy” de pe strada Episcopiei. • Presa locală din Arad a reflectat pe larg momentul instituirii Teatrului de Marionete, subliniind caracterul său cultural și rolul său în peisajul artistic al orașului. Publicațiile vremii, între care se remarcă ziarele „Flacăra Roșie” și „Patriotul”, au prezentat evenimentul ca rezultat al unei colaborări instituționale între Teatrul de Stat Arad, Sfatul Popular și Comitetul pentru Artă de pe lângă Consiliul de Miniștri, organisme care au contribuit decisiv la aprobarea și organizarea noii secții teatrale. Această vizibilitate mediatică evidențiază orientarea oficială de a promova teatrul de animație ca instrument cultural destinat educării publicului infantil în cadrul politicilor culturale ale perioadei.¹
--	--	--

¹ Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>, pag. 76

		• Clădirea actualului Teatru de Marionete din Arad a fost proiectată și edificată în perioada 1928–1929, fiind atribuită arhitectului Dömötör László, deși unele surse documentare menționează arhitectul Seiner Iosef. • Ridicarea imobilului se înscrie în contextul dezvoltării activităților meșteșugărești la Arad în perioada interbelică, când, pe fondul schimbărilor economice și sociale postbelice, breasla micilor meseriași înregistra o ascensiune semnificativă și astfel a fost inițiată constituirea Asociației Micilor Meseriași, în paralel cu proiectarea unui sediu propriu. • Finanțarea construcției s-a realizat prin contribuția directă a diverselor categorii de meseriași — tâmplari, ceasornicari, lăcătuși și alte grupuri profesionale — consolidând caracterul comunitar al inițiativei. • Asociația Micilor Meseriași din Arad a dobândit o importanță deosebită la nivel național, orașul devenind sediul central al organizației. În holul principal al clădirii a fost amplasată o placă din marmură pe care erau înscrise numele finanțatorilor, iar spațiul era întregit de bustul din bronz al lui Reinhardt Johann, primul președinte al asociației. Alături de acesta, la conducere se regăseau personalități locale cu resurse financiare importante, precum reprezentanți ai familiilor Lengyel sau Neuman, cunoscute pentru implicarea în dezvoltarea industrială și comercială a Aradului. • Clădirea a constituit un reper pentru viața socială și culturală a meșteșugarilor arădeni, găzduind întruniri, adunări profesionale, dar și evenimente culturale și recreative. Un moment tehnologic relevant este atestat în 1937, când, odată cu punerea în funcțiune a centralei automate de telefonie din oraș, este posibil ca din acest imobil să se fi realizat prima transmisie telefonică a unui meci de fotbal între o echipă arădeană și una bucureșteană, fapt care evidențiază caracterul modern al dotărilor tehnice ale vremii. • Pentru spectacolul Hansel și Gretel, adaptare de Gustav Valentin după Frații Grimm, în regia lui Cristian Frangopol, scenografia realizată de A. Wilke și muzica semnată de Humperdinck, montat scenic în anul 1954, a fost realizată prima înregistrare sonoră pe bandă magnetică, fapt consemnat de Adriana Petrică în caietul-program din 1981. În urma acestei inovații tehnice, turneele trupelor de marionetiști au început să se desfășoare separat de cele ale actorilor dramatici, eliminând necesitatea interpretării vocilor în direct. Utilizarea unui magnetofon rusesc de tip Zmarald, un echipament voluminos – aproximativ 30 kg –, repartizat instituției, a facilitat considerabil activitatea scenică a
--	--	--

		păpușarilor și a contribuit la creșterea calității reprezentării teatrale.² • În perioada de început a instituției, materialele de promovare erau modeste ca realizare grafică. În arhiva teatrului se păstrau încă primele afișe, realizate în doar două culori (alb-negru sau alb-roșu), de dimensiuni reduse și conținând exclusiv informațiile esențiale: denumirea instituției, titlul piesei și distribuția. Contrastul era evident atunci când, din aceeași perioadă, se regăseau afișele Teatrului „Țândărică” din București, remarcabile prin calitatea grafică superioară: format mare, policromie, ilustrații și fotografii, caracteristici ale unei instituții teatrale de prestigiu național. Percepția diferenței dintre „centru” și „provincie” era astfel ușor de înțeles. • Din păcate, o parte semnificativă a documentelor timpurii ale teatrului a fost distrusă accidental. În timpul lucrărilor pentru instalarea sistemului de încălzire, o țevă de apă caldă s-a spart peste noapte, iar arhiva aflată în proximitate a suferit deteriorări ireversibile — o pierdere majoră pentru memoria instituțională.³ • În cadrul Teatrului de Marionete, contribuția scenografului a avut o importanță deosebită în definirea identității vizuale și artistice a spectacolelor. După plecarea celor doi scenografi veniți de la București, activitatea artistică a fost preluată de Toth Francisc, responsabil cu realizarea schițelor păpușilor și a decorurilor, considerate adevărate opere de artă. Ulterior, această responsabilitate a fost continuată de soții Frențiu, care au menținut nivelul artistic al producțiilor. • Sculptura păpușilor, un element esențial al expresivității și sensibilității personajelor, a fost coordonată de Vörös Dezideriu, care acorda atenție fiecărui detaliu, de la falangele degetelor până la unghii. Talentul și dăruirea sa au fost recunoscute și în afara teatrului, fiind solicitat pentru lucrări deosebite, inclusiv pentru sculptura Sfântului Altar al unei biserici. Chiar și după plecarea sa, reputația și amintirea profesionalismului său persistau în rândul membrilor teatrului. • Ulterior, introducerea strungului în procesul de fabricație a păpușilor a simplificat realizarea acestora, însă a dus la pierderea unei anumite fineți și delicateți care caracteriza păpușa clasică, diminuând subtilitățile expresive și sensibilitatea artistică deja încorporate în faza de creație. Astfel, trecerea de la execuția manuală la cea mecanizată a marcat o schimbare semnificativă în aspectul și caracterul artistic al păpușilor.⁴
--	--	---

² Ibidem pag. 88

³ Ibidem pag. 88-89

⁴ Ibidem pag. 89

		• Teatrul de Marionete din Arad, a devenit o instituție importantă în educarea copiilor, sprijinind atât școala, cât și familia. Activitatea sa s-a dezvoltat rapid: în 1951 au avut loc 50 de spectacole pentru 4.300 spectatori, iar în 1955, 165 de spectacole pentru aproximativ 31.000 de spectatori, reflectând atât interesul tot mai mare al publicului, cât și creșterea calității producțiilor. • În perioada 1954–1955, teatrul a depășit planul inițial de spectacole și audiență, realizând 135 de reprezentații pentru 27.069 spectatori, cu încasări de 51.895 lei, în ciuda unor dificultăți logistice, precum reparațiile clădirii care au impus desfășurarea activității în Teatrul Dramatic.⁵ • 1 iulie – 20 decembrie 1955, secția de Marionete a fost separată de Teatrul de Stat, constituind o unitate independentă. Prin această reorganizare, se urmărea punerea la dispoziția publicului a unui „mijloc de educare în spiritul moralei noi, proprie viitorilor apărători ai cuceririlor revoluționare ale poporului muncitor”. • În 1956, Teatrul de Marionete Arad, deja independent din punct de vedere juridic, a participat pentru prima dată la un festival regional de profil, Săptămâna Teatrelor de Păpuși din Regiuni, desfășurat la Timișoara, marcând debutul instituției în circuitul festiv al teatrului de păpuși la nivel regional. • La începutul anilor 1970, teatrul a devenit gazda unor schimburi culturale internaționale, primind păpușarii din Sarajevo, care au susținut un turneu de șapte zile, cu primul spectacol programat în sala Teatrului de Stat Arad. • Începând cu 1 ianuarie 1971, Teatrul de Marionete „Prichindel” a reintrat în structura Teatrului de Stat Arad, revenind astfel la statutul de secție a teatrului dramatic. În același an, instituția a sărbătorit douăzeci de ani de la înființare, marcând două decenii de activitate dedicată educației și culturii pentru copii.⁶ • La 1 ianuarie 1971, Teatrul de Marionete „Prichindel” a reintrat în structura Teatrului de Stat Arad, revenind la statutul de secție a teatrului dramatic. În același an, instituția a sărbătorit douăzeci de ani de la înființare, marcând două decenii de activitate dedicată educației și culturii pentru copii. • Documentele financiare și de gestiune din această perioadă, precum nota explicativă a proiectului de buget pe anul 1970, indică o complexitate sporită a cheltuielilor: salarii și premii, reparații curente ale clădirii (acoperiș, instalații electrice și sanitare), întreținerea autobuzului, modernizarea instalației de încălzire
--	--	---

⁵ Ibidem, pag. 92

⁶ Ibidem, pag. 97

		centrală, precum și costurile asociate montării noilor spectacole și desfășurării turneelor artistice. Unele dintre aceste lucrări, precum reparațiile instalațiilor, ar fi putut fi considerate de fapt reparații capitale, evidențiind investițiile necesare pentru funcționarea optimă a instituției.⁷ • 1986-1993 Profesorul Emil Țigan (18 august 1943 – 3 octombrie 1993), publicist, scenarist, a inițiat renovarea din clădirii Teatrului. Fiind un bun manager, a avut putere de convingere asupra forurilor conducătoare de a realiza <u>reparația capitală a Teatrului de Marionete</u>. Renovarea clădirii teatrului, considerată esențială pentru crearea unui complex cultural modern, destinat copiilor. Finalizarea lucrărilor urma să permită desfășurarea permanentă a spectacolelor într-un spațiu adecvat, consolidând rolul instituției în peisajul cultural local.⁸
5.2.	Autor	- arhitectul Dömötör László
5.3.	Comanditar	- Asociația industriașilor
5.4.	Ctitor	- Sursele istorice menționează că „în holul principal al clădirii a fost amplasată o placă din marmură pe care erau înscrise numele finanțatorilor” - aceasta nu a fost identificată.
5.5.	Meșter	-
5.6.	Pictor	-

6. DESCRIERE

6.1.	Zona	Construcția studiată este situată în jud. Arad, în intravilanul mun. Arad, str. Episcopiei, nr. 15, intravilan, având o suprafață de 771 mp, conform CF nr. 325578 Arad
6.2.	Elemente de peisaj cultural și natural	
6.2.1.	Peisaj cultural	Din punct de vedere al amplasării la nivel de zonă, imobilul este situat în zona centrală a Municipiului Arad, parte din țesutul istoric. Conform PUZ CP Zona Monumente Protejate Arad, aprobat prin HCLM 201/2014, amplasamentul se situează în ZIR nr. 2, SIR 22, Lm III 19 - construcții cu regim de înălțime P, P+Ep, imobile construcții categoria III cu valoare ambientală ce pot fi

⁷ Ibidem, pag. 103

⁸ Ibidem, pag. 172

		modificate pentru ameliorare până la un regim maxim de înălțime P+2. Clădirea teatrului de marionete este amplasată într-un țesut urban istoric, caracterizat de edificii datând din sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, completate de inserții contemporane care conferă zonei un caracter mixt. În acest context, imobilul se integrează discret în frontul construit, respectând proporțiile, ritmul fațadelor și relația cu spațiul public specifice ansamblului urban tradițional. Deși nu se impune ca reper arhitectural prin prezența sa fizică, clădirea dobândește un rol recognoscibil și important în peisajul urban datorită funcțiunii sale culturale, contribuind la activarea și menținerea atractivității zonei centrale ca pol comunitar și cultural. Terenul se învecinează: - La Sud – proprietăți private; - La Vest – str. Lucian Blaga; - La Nord – str. Episcopiei; - La Est – proprietăți private, ITM Arad; <u>Construcții cu valoare istorică existente în zonă:</u> <u>1.Casă - Sediul Piroș Security⁹</u> Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția: 189 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00510. Este situat pe Strada Episcopiei, nr.18 și a fost construită în anul 1908. <u>2.Casă</u> Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția: 151 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00479. Casa este situată pe Vasile Alecsandri, nr.13 și a fost construită în perioada 1900-1915 în stil Neoromânesc bogată cu arcaturi treflate. Clădirea are regim de înălțime S+P și este realizată din zidărie cărămidă. <u>3.Casă</u> Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția: 167 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00493. Casa este situată pe Strada Ilarie Chendi, nr.1-3 și a fost construită în 1897 în stil Neobaroc cu muluri diversificate, feronerie deosebite și vitralii. Fațada parter dinspre str.V. Alecsandri a fost modificată în anii 1980 pentru dispensarul cartierului. Clădirea are regim de înălțime S+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă. <u>4.Palatul Kohn - azi locuințe și spațiu alimentație publică</u> Edificiul este înscris în lista monumentelor istorice la Poziția:188 cu Codul LMI: AR-II-m-B-00509. Este situat pe strada
--	--	---

⁹ Conform LMI 2015, accesată la: <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/LMI-AR.pdf>

		Episcopiei, nr.9, și a fost construită la 1906 în stil Jugendstil cu elemente neoromanice (arcaturile ferestrelor) și decorațiuni în stil Secession- feronerie deosebită la portal, pardoseli din mozaic, stucatură interioară. Construcția a fost realizată după proiectul arhitectului Ludovic Szántay. Clădirea are regim de înălțime D+P+2 niveluri cu structura de rezistență realizată din cărămidă și planșee din lemn. <u>5. CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.6. Date: 1890-1900. Jugendstil.</u> <u>6. CASĂ - Str. Vasile Alecsandri, nr.4. Date: 1870-1880. Stil Neorenescentist.</u> <u>7. CASĂ DE RAPORT</u> Casa de raport este situată pe Strada Mărășești, nr.2 și a fost construită în perioada 1900-1910 în stil Jugendstil cu elemente Secession. Clădirea are regim de înălțime S+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă arsă, cu șarpantă din lemn și învelitoare din țiglă. <u>8. CASĂ DE RAPORT</u> Casa de raport este situată pe Strada Blaga Lucian nr. 21 și a fost construită la sfârșit de secol XIX în stil neoclasic cu influențe Baroc în curte. Clădirea are regim de înălțime D+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă arsă, cu șarpantă din lemn și învelitoare din țiglă. <u>9.CASĂ - Str. Blaga Lucian 14. Date: sfârșit de secol XIX începutul sec. XX</u> Edificiul este situat pe strada Lucian Blaga, nr. 14, și a fost construită la sfârșit de secol XIX, începutul sec. XX în stil Jugendstil. Clădirea are regim de înălțime S+P+1 și este realizată din zidărie cărămidă arsă, cu șarpantă din lemn și învelitoare din țiglă.
6.2.2.	Peisaj natural	-
6.3.	Categoria de arhitectură	- Teatru de marionete
6.3.1	Funcțiunea actuală	- Teatru de marionete

6.3.2	Funcțiunea anterioară	Casă de Cultură a Industriașilor (Iparos Kultúrház)
6.4.	Descriere obiectiv individual	
6.4.1	Plan	Din punct de vedere volumetric, imobilul prezintă o compoziție articulată prin două volume principale intersectate, ce configurează corpul C1. Volumul aflat la frontul stradal, dezvoltat parter + etaj, asigură relația directă cu spațiul public și continuitatea frontului construit. În prelungirea acestuia, perpendicular pe aliniament, se dispune volumul sălii de spectacole, cu o dezvoltare predominant orizontală în interiorul parcelei, adaptându-se adâncimii acesteia. Corpurile C2 și C3, cu funcțiuni de spații anexe, reprezintă extinderi alipite ulterior, contribuind la completarea funcțională a ansamblului. Acoperișul în sistem șarpantă, tratat unitar la nivelul percepției volumetrice, susține coerența formală a întregului ansamblu arhitectural.
6.4.2	Fațade	Fațada teatrului de marionete reflectă specificul stilului Art Deco prin claritate, simetrie și ritm geometric accentuat. Aceasta este dominată de volumetria simplă, cu linii rectilinii și proporții echilibrate, evidențiind o estetică sobru-elegantă, tipică perioadei interbelice. Elementele decorative sunt restrânse, dar precise, accentuând verticalele prin ancadramele subțiri și reliefuri geometrice stilizate, în timp ce golurile ferestrelor păstrează un ritm regulat și proporțional cu restul fațadei. Zona de acces este marcată, conferind claritate funcțională fără a încărca vizual fațada.
6.4.3	Formă acoperiș	- șarpantă
6.4.4	Extinderi	-
6.4.5	Anexe	-
6.5.	Structură	Corp C1 <u>a - sala de spectacole cu scena</u> - Fundații continue din beton simplu și zidărie de cărămidă - Structura verticală - Zidăria este realizată din cărămidă plină neconfinată - Planșeu scenă: beton armat - Planșeu peste sală: lemn - Acoperiș: șarpantă din lemn - Învelitoare: tablă ondulată

		<u>b - corp administrativ</u> • Fundații continue din beton simplu și zidărie de cărămidă • Structura verticală - Zidăria este realizată din cărămidă plină neconfinată • Planșeu peste subsol și parter: beton armat • Planșeu peste parter: lemn • Acoperiș: șarpantă din lemn • Învelitoare: tablă ondulată <u>c - hol lateral</u> • Fundații din beton simplu și zidărie de cărămidă • Structura verticală - Zidăria este realizată din cărămidă plină neconfinată • Planșeu peste parter: lemn • Acoperiș: șarpantă din lemn • Învelitoare: tablă ondulată Se face precizarea că sala de spectacole, corpul administrativ și holul lateral nu au structuri independente. Corp C2 • Fundații continue din beton simplu • Structura verticală - Zidăria este realizată din cărămidă neconfinată • Acoperiș: șarpantă din lemn • Învelitoare: tablă ondulată Corp C3 • Fundații continue din beton simplu • Structura verticală - metalică • Învelitoare: tablă Se face precizarea că nu există o separație a structurilor corpurilor C2 și C3.
6.6.	Materiale de construcție	-
6.6.1.	Materiale de construcție acoperiș	- învelitoare metalică
6.7.	Tehnici de construcție	-
6.8.	Încadrare stilistică	- Art Déco
6.9.	Inscripții	-

7. CONSERVARE, RESTAURARE, AMENINȚĂRI

7.1.	Starea generală de conservare	medie
------	-------------------------------	-------

7.2.	Lucrări anterioare de restaurare	- conform studiului asupra surselor iconografice istorice se remarcă intervenții asupra fațadei principale și de extindere, intervenții ce nu pot fi plasate concret în timp. - 1971 - se menționează în „proiectul de buget pentru 1972” și cheltuieli pentru reparația instalației electrice, a instalației de apă și repararea instalației de încălzire centrală. - 1987-1990 - renovare capitală - „de la acoperiș până la pivnițe”¹⁰. Se menționează: mărirea scenei, renovarea cabinelor și aparatură tehnică de ultimă generație. - Între 2003 și 2009, s-a realizat schimbarea învelitorii sălii principale, cu același material: tablă fâltuită, nevopsită. Ulterior, în 2015-2016 s-a realizat schimbarea întregii învelitori cu țiglă metalică roșie.
7.3.	Riscuri/amenințări	-
7.3.1	Eroziune	-
7.3.2.	Inundații	- Se menționează incidentul de avarie a clădirii produsă de spargerea unei țevi de apă caldă: „În momentul când s-a lucrat la introducerea încălzirii în teatru, din greșeală, într-o noapte, s-a spart o țevă cu apă caldă, și arhiva, care se găsea în apropiere, a fost distrusă iremediabil”¹¹
7.3.3	Alunecări de teren	Nu se cunosc.
7.3.4.	Agricultură	Nu este cazul.

8. DOCUMENTARE

8.1.	Bibliografie	● Expertiza tehnică nr. 2504/ 14.11.2025 realizată de ing. Adomnicăi Constantin, Expert tehnic. ● PUG ARAD în vigoare ● PUZ CP Arad ● Teodor Stoica - Aradul de altădată, „Vasile Goldiș” University Press, Arad- 2023 ● „Aradul merge înainte, Capitole din istoria orașului, De la mijlocul secolului al XIX-lea până la începutul secolului XX.” Editura Gutenberg Univers, Arad 2023, accesată la: https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/dd35c56b908b65547b97730e948f6628318ca0c8.pdf
------	--------------	--

¹⁰ Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>, pag. 168

¹¹ Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: <https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf>, pag. 88

		● Elena Gherghinescu Ziegler - Incursiuni teatral-culturale din părțile Aradului. Reflecții și amintiri. Teatrul de marionete din Arad, Arad 2021, Editura Gutenberg Univers. Accesată la: https://digital.bibliotecaarad.ro/files/original/19009f4ae8ac587d0ced2b8f78b1c1fe5718ca34.pdf ● NOMENCLATURA STRADALĂ – MUNICIPIUL ARAD- https://portal1.primariaarad.ro/download/NOMENCLATURA STRADALA 14.09.2021.pdf - Reabilitarea și extinderea Teatrului de Marionete Arad - https://betacity.eu/ro/premiile-beta/rezultate/reabilitarea-%C8%99i-extinderea-teatrului-de-marionete-arad/ - https://ro.scribd.com/document/583002013/Dr-aradul-Intelectual
8.2.	Dosare și rapoarte, în arhive	- Lista Monumentelor Istorice 2015
8.3.	Hărți, planuri, desene	- Relevu realizat de S.C. COLOSAL DEVIZ S.R.L. și S.C. ARCH CB STUDIO S.R.L. - Harta orașului Arad 1858, accesată la: https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar346453 - Ridicarea topografică Franciscană 1819-1869, accesată la: https://maps.arcanum.com/en/map/europe-19century-secondsurvey/?layers=here-aerial%2C158%2C164&bbox=2371756.5486593344%2C5808181.652612682%2C2373570.733752541%2C5808803.8977960665 - A treia ridicare topografică 1869-1887, accesată la: https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?bbox=2371029.8588475934%2C5807782.682189733%2C2374658.229034005%2C5809027.172556501&map-list=1&layers=129 - Harta orașului Arad - zona centrală, 1892 accesată la: https://maps.hungaricana.hu/en/HTITerkeptar/34597/view/?bbox=5213%2C-7650%2C5980%2C-7347 - Harta orașului Arad 1914 accesată la: https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar365869 - Harta orașului Arad 1931 accesată la: https://www.histori.ae/arad-city-maps/ar373228 - Imagini satelitare google earth -
8.4.	Fotografii	● Fotografie istorică - anii 70, Accesată la: https://www.facebook.com/araduldealtadata/photos/amintire-din-aradul-anilor-70-spectacol-pe-scena-teatrului-de-marionete-arad-sit/876059057898818/

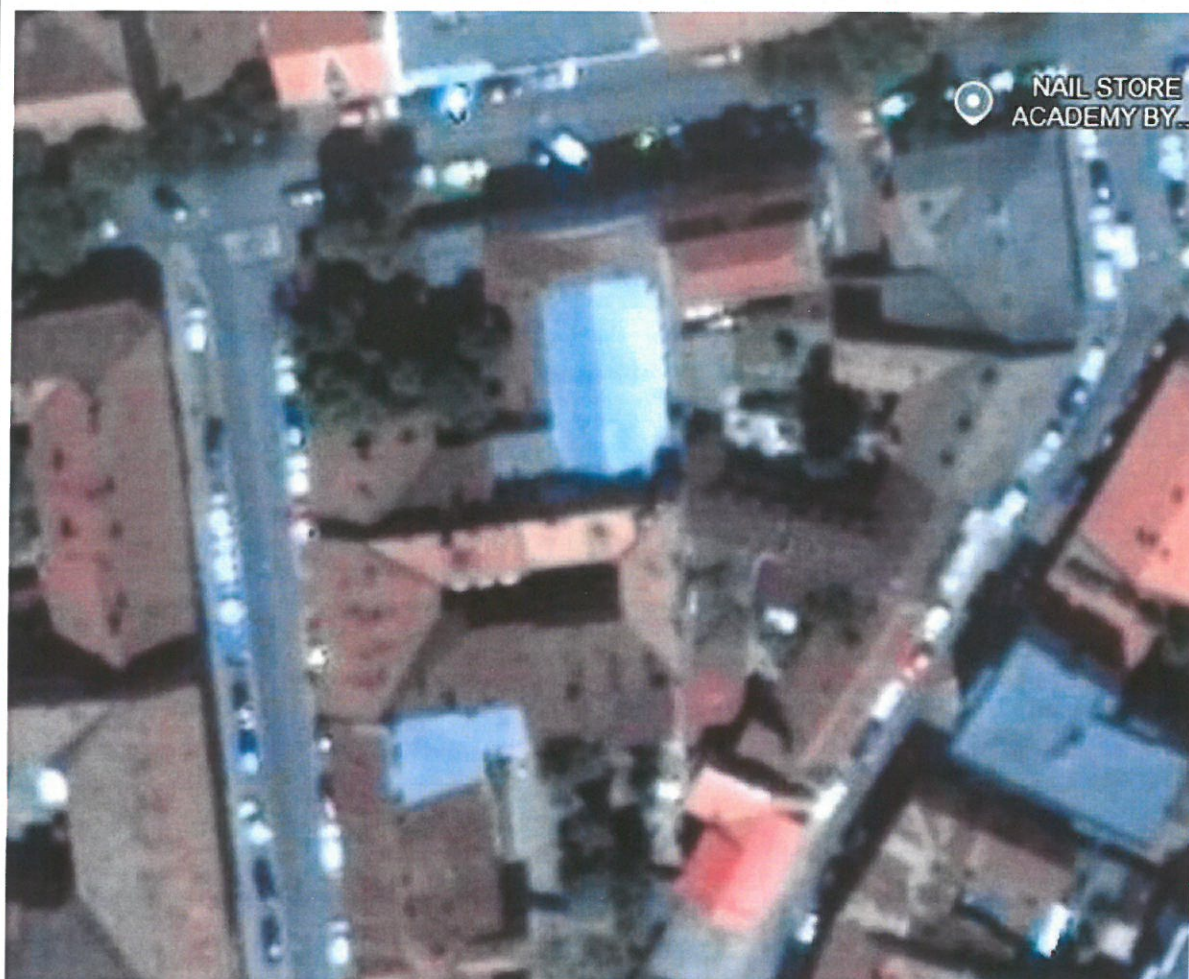
		● Fotografie istorică 1929 - Accesată la: https://www.facebook.com/photo/?fbid=1558143517682110&set=a.386709651492175 ● Fotografie 2001 - Accesată la: http://www.virtualarad.net/news/2001/va_n070501_ro.htm ● Fotografie 2007 - Accesată la: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=809149724589752&id=100064841948331&set=a.131995020296974&locale=fa_IR ● Fotografie 2009 - Accesată la: https://www.google.com/maps/@46.1750102,21.3134585,3a,75y,86.41h,79.71t/data=!3m8!1e1!3m6!1sk5ndS5h81KNcJiTmD48I-Q!2e0!5s20090701T000000!6shhttps:%2F%2Fstreetviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbna!%3Fcb_client%3Dmaps_sv.tactile%26w%3D900%26h%3D600%26pitch%3D10.290416087409014%26panoid%3Dk5ndS5h81KNcJiTmD48I-Q%26yaw%3D86.4122102187595!7i13312!8i6656?entry=ttu&q_ep=EgoyMDI1MTEzM4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D
--	--	---

8.4.1

Fotografii satelitare

Imagine satelitară 2003¹²

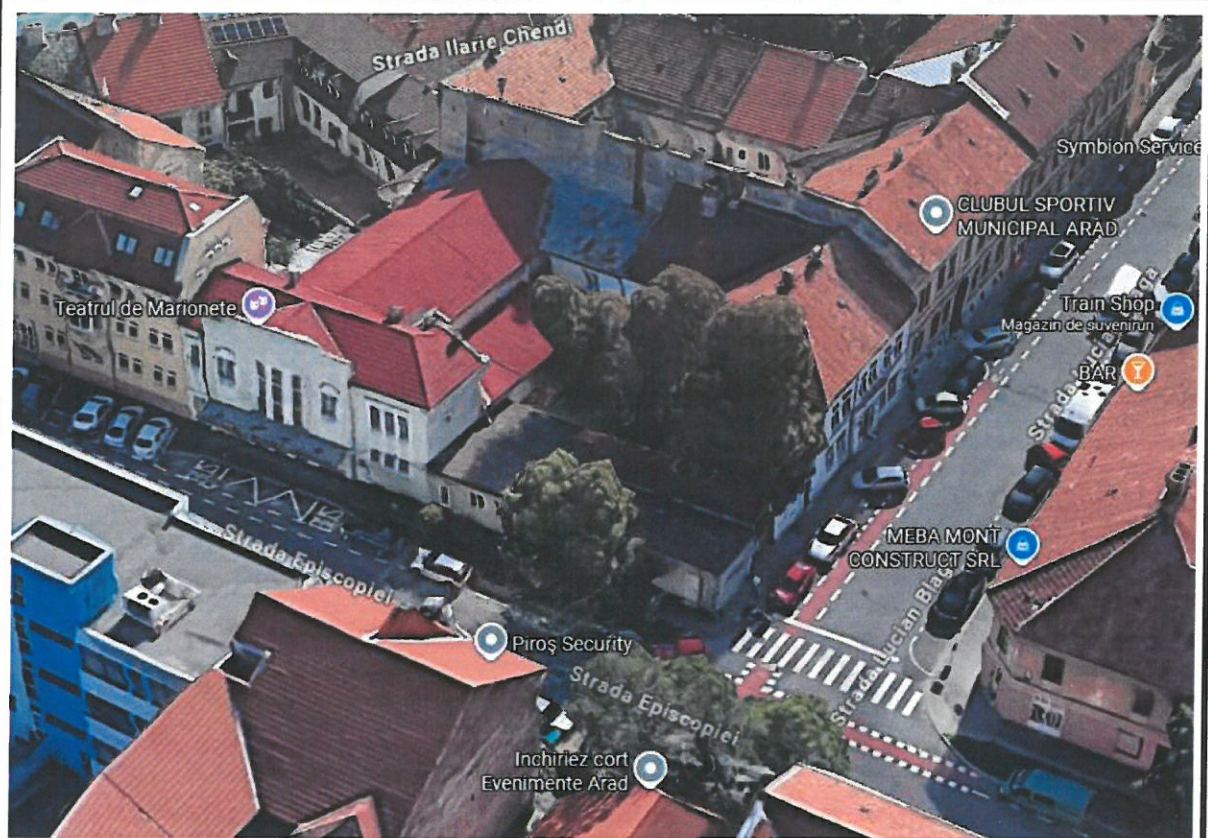
Imagine satelitară 2011¹³

¹² Imagine satelitară 2003 - Accesată la:

[https://earth.google.com/web/search/arad/@46.17489348,21.31395135,111.66207049a,303.01039831d,35y,349.11803558h,0t,0r/data=CoQBGkQSPgokMHg0NzQ1OTg0YmEzNWM1OWMzOjB4ZicwMDc0YTNINTU4NDkxGW_cvTfhF0dAld4Yp8bwTzVAKgRhcmFkGAEGASlmCiQJrQhWqWEPR0ARCmi-BaoOR0AZiEyxEvqZNUAhfF46HBWXNUAqEAqBEgoyMDAztLA2LTA3GAFCAGgBOgMKATBCAggASq0l_____A
RAA](https://earth.google.com/web/search/arad/@46.17489348,21.31395135,111.66207049a,303.01039831d,35y,349.11803558h,0t,0r/data=CoQBGkQSPgokMHg0NzQ1OTg0YmEzNWM1OWMzOjB4ZicwMDc0YTNINTU4NDkxGW_cvTfhF0dAld4Yp8bwTzVAKgRhcmFkGAEGASlmCiQJrQhWqWEPR0ARCmi-BaoOR0AZiEyxEvqZNUAhfF46HBWXNUAqEAqBEgoyMDAztLA2LTA3GAFCAGgBOgMKATBCAggASq0l_____A
RAA)

¹³ Imagine satelitară 2011 - Accesată la:

[https://earth.google.com/web/search/arad/@46.17497068,21.3141783,112.09123617a,256.64117714d,35y,349.11803456h,0t,0r/data=CoQBGkQSPgokMHg0NzQ1OTg0YmEzNWM1OWMzOjB4ZicwMDc0YTNINTU4NDkxGW_cvTfhF0dAld4Yp8bwTzVAKgRhcmFkGAEGASlmCiQJrOhWqWEPR0ARCmi-BaoOR0AZiEyxEvqZNUAhfF46HBWXNUAqEAqBEgoyMDExLTA3LTEzGAFCAGgBOgMKATBCAggASq0l_____AR
AA](https://earth.google.com/web/search/arad/@46.17497068,21.3141783,112.09123617a,256.64117714d,35y,349.11803456h,0t,0r/data=CoQBGkQSPgokMHg0NzQ1OTg0YmEzNWM1OWMzOjB4ZicwMDc0YTNINTU4NDkxGW_cvTfhF0dAld4Yp8bwTzVAKgRhcmFkGAEGASlmCiQJrOhWqWEPR0ARCmi-BaoOR0AZiEyxEvqZNUAhfF46HBWXNUAqEAqBEgoyMDExLTA3LTEzGAFCAGgBOgMKATBCAggASq0l_____AR
AA)

Volumetrie¹⁴

8.4.2	Fotografii aeriene
8.4.3	Fotografii alb-negru

¹⁴ Accesat la:

https://www.google.com/maps/place/Strada+Episcopiei,+Arad/@46.1756709,21.3127005,86a,35y,129.38h,54.8t/data=!3m1!1e3!4m6!3m5!1s0x474598ff1d890b7f:0x2b9a1508850bdcf9!8m2!3d46.1747496!4d21.3121197!16s%2F%2F1tfycc0r?entry=ttu&q_ep=EgoyMDJlMTExMy4xIKXMDSoASAFQAw%3D%3D

Fotografie istorică 1929¹⁵

8.4.4

Fotografii color

¹⁵ Fotografie istorică 1929 - Accesată la: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1558143517682110&set=a.386709651492175>

Fotografie 2001¹⁶

¹⁶Fotografie 2001 - Accesată la: http://www.virtualarad.net/news/2001/va_n070501_ro.htm

8.5. Atestare documentară

-

9. NIVEL CLASARE

9.1.	Grupa valorică	B, edificiu cuprins în ansamblului urban Arad
9.2.	Categoria după natura obiectului (I -II - III - IV)	II
9.3.	Criterii de evaluare globală	-
9.4.	Data și documentul protecției	-
9.5.	Reglementări urbanistice	Conform PUG în vigoare și PUZCP Arad

10. INVENTARIERE

10.1.	Instituția în cadrul căreia s-a redactat fișa	S.C. ALTRA STUDIO S.R.L.
10.2.	Autorul fișei și calitatea acestuia	
10.2.1.	Nume	Gheorghiu
10.2.2.	Prenume	Teodor Octavian
10.2.3.	Calitatea autorului	Expert atestat MCC prof.univ.dr.arh.
10.2.4.	Semnătura autografă a specialistului	

	care a întocmit fișa	
10.2.5.	Semnătura și ștampila conducătorului instituției în cadrul căreia s-a redactat fișa	
10.3.	Numărul procesului-verbal de validare în comisia zonală a monumentelor istorice	necunoscut
10.3.1.	Numărul documentului de clasare	necunoscut
10.3.2.	Data ordinului de clasare	necunoscut
10.4.	Data redactării fișei	Decembrie 2025